

Выключна
значныя
падзеі
стар. 4

У пошуках
цуду
творчасці
стар. 6

Узоры
акадэмічнага
жывапісу
стар. 12

Паўвекавы алмаз «Харошак»

Фота з архіва БДАЗХА «Харошкі».

«Беларускія мадонны».

Студзень — час чароўны: навагоднія падарункі і калядныя цуды, новыя надзеі і адкрыцці, зімовая казка і белая таямніца снегу... У такую харошую пару 14 студзеня 1974 года нарадзіўся Беларускі дзяржаўны акадэмічны заслужаны харэаграфічны ансамбль «Харошкі». Назва адпавядае сутнасці. Хаця ў сапраўднасці ансамбль атрымаў імя ад назвы вёскі Харошкі, што ў Магілёўскай вобласці. Там у пачатку 1970-х быў запісаны танец «Гусарыкі».

50 гадоў — плён шматвяковых нацыянальных традыцый і непаўторны фальклорны каларыт, увасоблены ў харэаграфічным і музычным мастацтве. Дзякуючы «Харошкам» старадаўнія беларускія танцы атрымалі новае жыццё і сучаснае гучанне, захаваўшы пры гэтым аўтэнтычную народнасць і прыгажосць. Нацыянальнае багацце доўгія гады збіралася падчас экспедыцый па Беларусі.

Нязменная натхняльніца «Харошак» — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, народная артыстка Беларусі Валянціна Гаявая. Дзякуючы яе руплівасці сабраны залаты фонд аўтарскіх праграм, якія з'яўляюцца візіткай беларускай культуры. За паўвека творчасці «Харошкі» аб'ехалі з гастроямі амаль увесь зямны шар. З нядаўніх — выступленне ў Парыжы. У калектыве працуюць заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь Святлана Кашталапава-Патаповіч, Фёдар Балабайка, Васіль Прыходзька, Андрэй Макарук, Алена Якубец.

Падарункам да юбілею стаў паштовы праект «50 гадоў Беларускаму дзяржаўнаму акадэмічнаму заслужанаму харэаграфічнаму ансамблю «Харошкі» — мастацкі маркіраваны канверт і спецыяльны штэмпель. На канверце адлюстравана харэаграфічная кампазіцыя «Пава» — адзін з нумароў залатога фонду ансамбля. Канверт уведзены ў паштовае абарачэнне тыражом 20 тысяч экзэмпляраў. Яшчэ адным падарункам стане юбілейны канцэрт 26 студзеня ў канцэртнай зале «Мінск».

«ЛіМ»-акцэнт

Памяць. Выстаўка «Халакост: без права на памяць ахвяр халакосту, будзе працаваць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі да 13 лютага, паведамляе БелТА са спасылкай на сайт НББ. Экспазіцыя налічвае больш за 70 документаў на рускай, нямецкай і англійскай мовах: кнігі, перыядычныя выданні, брашуры, буклеты. Сярод іх — гістарычныя, мемуарныя дакументы, якія расказваюць аб халакосте як адным з самых жудасных злачынстваў нацыстаў. Арганізатары ўпэўнены, што ўсе гэтыя матэрыялы — сведчанні павагі да тых, хто выжыў, і даніна памяці загінулым ахвярам. Яны адлюстроўваюць надзею на тое, што вывучэнне гэтай трагедыі прымусіць чалавечтва расчула адхіліць усе формы расізму, насілля і антысемітызму. Міжнародны дзень памяці ахвяр халакосту быў заснаваны 1 лістапада 2005 года на 60-й сесіі Генасамблеі ААН і штогод адзначаецца 27 студзеня.

Выбары. З 17 студзеня да 16 лютага ўключна прадстаўнікі СМІ могуць падаваць заяўкі на акрэдытацыю для асвятлення правядзення выбараў дэпутатаў у адзіны дзень галасавання. Акрэдытацыя на выбары прадстаўнікоў СМІ, зарэгістраваных у Рэспубліцы Беларусь, ажыццяўляецца Міністэрствам інфармацыі. Спіс прадстаўнікоў СМІ, зарэгістраваных у Рэспубліцы Беларусь, акрэдытаваных для работы ў Інфармацыйным цэнтры, зацвярджаецца кіраўніком рабочай групы па стварэнні і забеспячэнні дзейнасці цэнтра. Заяўкі на акрэдытацыю за подпісам кіраўніка рэдакцыі СМІ трэба накіроўваць ў Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь на электронны адрас ups@mininform.gov.by.

Актуальна. Прэс-канферэнцыя з прэзентацыяй Канцэпцыі развіцця нацыянальнай культурнай прасторы ва ўсіх сферах жыцця грамадства на 2024—2026 гады прайшла ў Нацыянальным мастацкім музеі. Развіццё нацыянальнай культурнай прасторы накіравана на захаванне гістарычнай памяці беларускага народа, яго самабытнасці, рэалізацыю інтэлектуальнага і творчага патэнцыялу нацыі, актыўнае ўцягванне грамадзян у культурнае жыццё краіны пры захаванні разнастайнасці і адкрытасці да вынікаў творчай дзейнасці іншых народаў, лепшых узораў сусветнай культуры, якія маюць важнае значэнне, носіць высокамастацкі і высокамаральны характар. Дзяржаўная падтрымка традыцыйных каштоўнасцей, выхаванне грамадзян сродкамі культуры, фарміраванне і развіццё маральных арэнтываў, патрыятызму і нацыянальнай ідэнтычнасці — гэтыя і многія іншыя тэмы былі закрануты падчас дыскусіі.

Конкурс. Стартаваў прыём работ на IV рэспубліканскі літаратурны стартап *LitUP*, арганізаваны Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Асноўнай мэтай праекта з'яўляецца пошук, падтрымка і папулярызаванне перспектывных беларускіх аўтараў і творчых праектаў. Яго асаблівасць у тым, што ўдзел могуць прыняць як вядомыя аўтары з багатай бібліяграфіяй, так і пачаткоўцы. Членамі журы стануць кіраўнікі вядучых айчынных дзяржаўных выдавецтваў. За тры гады правядзення конкурсу больш за 40 кніг пераможцаў *LitUP* выйшлі ў вядучых выдавецтвах краіны і з'явіліся на паліцах кнігарня і бібліятэк. Работы можна дасылаць з 16 студзеня да 16 лютага 2024 года на электронную пошту projects.viazda@gmail.com, паштовым адпраўленнем на адрас: г. Мінск, вул. Фрунзэ, 5, ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі».

Праекты. Год якісці для Беларускага саюза мастакоў — гэта магчымасць паказаць вялікія выставачныя праекты. Аб гэтым заявіла першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталія Шаранговіч на прэс-канферэнцыі «Выставачны сезон — 2024. Новыя творчыя праекты беларускіх мастакоў», перадае карэспандэнт БелТА. Мастацтвазнаўца паведаміла, што выставачны сезон Саюза мастакоў адкрые праект «1,10 квадрата», прысвечаны 110-годдзю «Чорнага квадрата» Казіміра Малевіча. «Ён будзе складацца з дзвюх частак. На пляцоўцы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі мы пакажам віцебскіх мастакоў, якія займаюцца тэматыкай супрацьпачатковых кампазіцый. Другая частка будзе прадстаўляць мастакоў усіх абласцей. Тэматыка гэтага праекта вельмі простая. Быў «Чорны квадрат», і ёсць яго трансфармацыі ў сучасным мастацтве, яны могуць быць розныя. Гэта неабавязкова жывяцца, гэта могуць быць любыя арт-аб'екты — усё тое, што сведчыць аб руху наперад у мастацтве», — дадала першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў.

Агляд афіцыйных падзей ад **Алесь ЦІМАФЕЕВА**

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Не мае ніякага дачынення ні да беларускай дзяржавы, ні да Саюза пісьменнікаў Беларусі»

УСаюз пісьменнікаў Беларусі паступілі звароты ад шэрагу дзяржаўных выдавецкіх устаноў краіны. Выдавецтвы «Мастацкая літаратура», «Беларусь», а таксама РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» засведчылі, што без іх дазволу ў ўдзелу ў шортліце так званай «прэміі Цёткі» з'явіліся выдадзеныя імі кнігі. У сувязі з гэтым сакратарыят СПБ выступіў з заявай.

«На некаторых недзяржаўных інтэрнэт-рэсурсах быў апублікаваны спіс намінантаў на так званую «прэмію Цёткі», якая не мае ніякага дачынення ні да беларускай дзяржавы, ні да Саюза пісьменнікаў Беларусі, — гаворыцца ў заяве. — Аднак некаторыя члены нашай грамадскай арганізацыі даведаліся, што іх прозвішчы і творы без ведама праваўладальнікаў скарыстаны для рэкламы незаконнага конкурсу».

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі звярнулі ўвагу, што на сайце так

званай прэміі, які не абнаўляўся апошнія гады, змешчана палажэнне аб прэміі, згодна з якім заснавальнікам конкурсу з'яўляюцца тры арганізацыі. Усе яны ліквідаваны ў судовым парадку ў 2022 годзе і спынілі сваё існаванне. Такім чынам, адсутнічае ініцыятар конкурсу. А гэта супярэчыць патрабаванням артыкула 927 Грамадзянскага кодэкса Рэспублікі Беларусь, што прадугледжвае абавязковую наяўнасць асобы, суб'екта права, які аб'яўляе конкурс і бярэ на сябе пэўныя абавязкі.

«Са звестка пра арганізатару конкурсу на сённяшні дзень — толькі адрас электроннай пошты, на які можна даслаць творы. Склад журы не абвешчаны. Такім чынам, гэта ананімнае мерапрыемства, адказнасць за правядзенне і вынікі якога фактычна ніхто не нясе, — падкрэсліў у СПБ. — Відэачына, што, ствараючы падобныя правакацыі, апазіцыянеры дамагаюцца толькі аднаго: легалізаваць грашовыя

сродкі, якія пералічваюцца заходнімі спонсарамі, бо няма ніякіх сумненняў, што пераможцам прэміі будзе «прызначаны» іх прадстаўнік. Пры гэтым яны выконваюць яшчэ адно заданне заходніх «гаспадароў» — дыскрэдытаваць дзяржаўныя выдавецтвы, іх аўтараў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, кнігі якіх намінаваны без узгаднення з імі».

Кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў Беларусі звярнулася з заклікам да выдавецтваў любой формы ўласнасці, да рэдакцый друкаваных і электронных СМІ не ўспрымаць сур'ёзна фальшывыя дыпломны пераможцаў падобных конкурсаў. А членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, літаратараў, якія не ўваходзяць у творчыя арганізацыі, мастакоў-ілюстратараў і супрацоўнікаў выдавецтваў, чые кнігі і творы скарыстаны для дасягнення несумленных мэт, заклікала заявіць расшчы пра тэст у сувязі з падобнымі правакацыямі.

Славянскі калейдаскоп

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі аб'яўляе літаратурны конкурс «Славянскі калейдаскоп», прымеркаваны да Дня аднання народаў Беларусі і Расіі.

Суарганізатарамі конкурсу з'яўляюцца Таварыства дружбы «Беларусь — Расія» і Культурна-асветніцкае грамадскае аб'яднанне «Наша Русь» пры падтрымцы Расійскага цэнтра навукі і культуры ў Мінску.

Мэты конкурсу — прыцягнуць увагу творчай моладзі да гераічнага мінулага Беларусі і Расіі, да мірнага, стваральнага жыцця і супрацоўніцтва, да развіцця Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі; супрацьдзеянне фальсіфікацыі гістарычных падзей, вынікаў Вялікай Айчыннай вайны; выхаванне пацучыя патрыятызму ў сучаснікаў, пачуцця еднасці народаў Саюзнай дзяржавы; выяўленне і заахвочванне таленавітай моладзі.

анонсы

Новая сустрэча з інтэлектуальным часопісам

У бібліятэках краіны і ў кіёсках «Белсаюздруку» — снежаньскі, за 2023 год, нумар часопіса «Бязрозка». Інтэлектуальны часопіс для падлеткаў, як пазіцыяніруе сябе выданне, радуе даволі многімі цікавымі публікацыямі.

Рэдакцыя нагадвае пра даўні праект Мінскага палаца дзяцей і моладзі — літаратурная гасцеўня «Думаць вершы». Хто цікавіцца літаратурнай творчасцю — не абмініце і гэты расповед. З арыгінальнай, надзвычай адметнай казкі «Пра самы прыгожы горад у снежаньскай «Бязрозцы» выступае вучань СШ № 225 г. Мінска Раман Ванькоўскі.

З відэагульнямі («Выбіраем падарунак для геймера: відэагульні ці настолкі») знаёміць Алена Шух, Сяргей Старычонок і Іван Валуеў («Настолкі»). Пад рубрыкай «Міфалогія» друкуецца артыкул Соф'і Туронак «Рагатае сюзор'е, ці Як каза стала калянднай зоркай». Даволі цікавым падацця інтэрв'ю са спартсменкай і трэнерам Тацыянай Трушкінай «Сваякі былі ў шоку:

Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца аўтары ва ўзросце ад 15 да 35 гадоў. Творчыя работы прымаюцца на беларускай і рускай мовах у наступных намінацыях:

Паэзія (верш, паэма).

Проза (апаўяданне, навіла, эса, абразок).

Публіцыстыка (нарыс, артыкул, інтэрв'ю, рэпартаж, даследаванне...).

Конкурсныя творы прымаюцца да 20 сакавіка 2024 года. Удзельнікі ўказваюць сваё прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас, тэлефон, дату нараджэння, месца вучобы або працы.

Урачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу адбудзецца ў Доме літаратара ў пачатку красавіка 2024 года на літаратурным свяце, прымеркаваным да Дня аднання народаў Беларусі і Расіі.

Найлепшыя творы будуць прапанаваны да друку.

Міхась ПАЗНЯКОЎ,
старшыня МГА СПБ

такая маленькая дзяўчына — і пайшла ў такі спорт» (а «такі спорт» — гэта бокс!). Ганна Белая разважае пра маладзёжны слэнг (вы даведаецеся, што ж гэта за словы: «крынж», «краш», «лук» і іншыя моўныя таямніцы).

Наталія Сіротка знаёміць з праграмамі для моладзі на радыё «Культура». Прачытайце яе артыкул у рубрыцы «Сур'ёзнае з гумарам» — упэўнены, што вам захацца паслухаць радыё. Пра Тыдні роднай мовы ў СШ № 2 Драгічына расказваюць члены гуртка «Юны журналіст» Тацыяна Кукса і Ганна Пятроўская («Роднай мове — гучаць»). Вопыт драгічынскіх школьнікаў уражальны і варты пераймання. А мы раім часцей наведваць гэтую школу сучасным беларускім пісьменнікам!

А ў раздзеле «Заяўка на Парнас» — знаёмства з вершамі 16-гадовай гамяльчанкі Наталлі Голубевай. «На напісанне ўласных вершаў мяне натхнілі творчы шлях і паэзія Максіма Багдановіча», — сцвярджае дзяўчына. Пospехаў і творчых адкрыццяў, Наталлі! Новых публікацый у «Бязрозцы» і ў самых аўтарытэтных літаратурна-мастацкіх выданнях!

А мы сцвярджаем, што «Бязрозку» ўсё цікавей і цікавей чытаць!..

Мікола БЕРЛЕЖ

да ведама

У Коласаўскім доме пройдзе дзіцячы фестываль

Добрая традыцыя апошніх гадоў — правядзенне фестываляў дзіцячай кнігі ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Напрыклад, «Міхасёвы прыгоды» — кніжнае свята, якое займела сталую практыку на пачатку лета. А дзіцячы фестываль «Ідзі, зіма, ідзі ў дарогу!» — гэта сустрэча пісьменнікаў і юных аматараў чытання ў музейнай прасторы напрыканцы зімы. Сёлета такая імпрэза пройдзе 29 лютага.

і іх бацькамі змогуць адкрыць новыя кніжныя навінкі, пазнаёміцца з аўтарамі. Дарэчы, ужо далі згоду на ўдзел у фестывалі пісьменнікі Ірына Карнаухава, Аляксей Карлюкевіч, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Жанна Міус, Павел Гушынец.

А блізкія родзічы, нашчадкі народнага песняра Беларусі раскажуць гасцям музея пра Якуба Коласа, пра тое, якім вялікі пісьменнік, класік беларускай літаратуры быў у побыце, у сямейных стасунках, у звычайным жыцці.

«Нам вельмі падабаецца арганізоўваць дзіцячыя кніжныя фестывалі, — гаворыць пра падзею дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Ірына Мацяс. — Па-першае, мы бачым,

як развіваецца дзіцячае чытанне і дзіцячае кнігавыданне, разумеем, што аматары чытання — гэта нашы патэнцыйныя наведвальнікі. І нам хацелася б наладзіць з імі дыялог педагагічнага, асветніцкага характару. Гэта вельмі важна. Па-другое, трэба выбудаваць, умацаваць мост паміж коласікам і сучаснай літаратурай. Ідзе, як не ў музеі народнага песняра Беларусі, гэта рабіць?»

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа, які знаходзіцца ў Мінску па адрасе вуліца Акадэмічная, 5, чакае не толькі юных чытачоў, але і ўсіх жадаючых на кніжным фестывалі «Ідзі, зіма, ідзі ў дарогу!», які адбудзецца 29 лютага 2023 года.

Сяргей ШЫЧКО

Пастаяннымі партнёрамі фестываля — Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом «Звязда», іншыя выдавецтвы і кнігарні краіны. Малодшыя школьнікі разам з настаўнікамі

з нагоды

«Шпаргалка» ад класіка

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі народнага песняра ў Мінску па благаславенні епіскапа Пінскага і Лунінецкага Георгія адбыліся традыцыйныя «Каляды ў доме Якуба Коласа».

Уладка Сцяфан адзначаў асабістыя юбілей разам з адметнымі датамі вызвалення Беларусі. Сёлета, святкуючы Радждства Хрыстова, вырашылі аддаць даніну павагі, прыгавдаючы высокую духоўную асобу і шчырага патрыёта Айчыны, удастоенага звання «Ганаровы грамадзянін Брэсцкай вобласці». Сустрэчу арганізаваў прэсакратар Пінскай епархіі іерэй Іаан Гарбуноў. Успамінамі аб архіерэі падзіліліся родныя Якуба Коласа — унучка Марыя Міцкевіч і нявестка Аляўціна Міцкевіч (22 студзеня яна адзначыць 94-годдзе), дырэктар музея Ірына Мацяс, траюрадны пляменнік Уладыкі Сцяфана іерэй Мікалай Бондар (Смілавічы), протадыякан Андрэй Гарбуноў (Баранавічы). У літаратурнай частцы праграмы, якую правяла журналіст Таццяна Канапацкая (Лунінец), выступілі мінскія творцы Сяргей Трахімёнак і Іна Фралова.

Калядным падарункам ад Уладыкі Сцяфана заўсёды было выступленне хору «Усіхсвяткі» пад кіраўніцтвам Дзмітрыя Такмакова. І сёлета таленавітыя спевакі малітоўна славілі Радждства Хрыстова на розных славянскіх мовах. Васіліна Міцкевіч падарыла харыстам кніжачку «Каляды» з адпаведным урыўкам з паэмы «Новая зямля». Гэтае выданне — цудоўная «шпаргалка» для сучаснікаў, каб па вершах Якуба Коласа аднавіць у сям'ях спрадвечную традыцыю каляднага свята з яго шчырым пажаданнем: «За год дай Божа дачакаць...».

Таццяна ВАСІЛЬЕВА
Фота Ганны КУРАК

У свой час святочная праграма пачыналася па ініцыятыве светлай памяці архіепіскапа Пінскага і Лунінецкага Сцяфана (25.03.1944—22.04.2022). Архіерэй спалучаў захапленне творчасцю класіка нацыянальнай літаратуры з глыбокай павагай да падзей Першай і Другой сусветных войнаў. На малой радзіме ў вёсцы Корзуні Чэрвеньскага раёна ўзвёў храм у гонар Аўгустоўскай іконы Божай Маці, дзе ўстаноўлены стэлы памяці з імёнамі загінулых землякоў.

імпрэзы

Пра тое, што хвалюе

Шаркаўшчынскую дзіцячую бібліятэку наведалі мастак-карыкатурыст Анатоль Гармаза і жывапісец, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі «За духоўнае адраджэнне» Ігар Бархаткоў.

знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусі, фондах Беларускага саюза мастакоў, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску і іншых музеях, прыватных калекцыях.

Госці не толькі адказвалі на розныя пытанні, але і давалі парады навучэнцам мастацкага аддзялення Шаркаўшчынскай дзіцячай школы мастацтваў. На сустрэчы прысутнічалі беларускі пісьменнік Віктар Праўдзін, які згадзіўся папазіраваць мастаку-карыкатурысту. Апладысментамі сустрэлі ўдзельнікі мерапрыемства песню «Мой родны кут», а песню «Снег кружыцца» ўдзельнікі і госці праспявалі разам.

Людміла Казіцкая ўручыла на памяць гасцям зборнік «Казкі пра Шаркаў-град», аўтарамі якіх з'яўляюцца ўдзельнікі літаратурнага клуба «Жывое слова» пры дзіцячай бібліятэцы.

Анатоль Гармаза і Ігар Бархаткоў падарылі чытачам бібліятэкі кнігі.

Марыя СУШКО

конкурсы

Музей 65.0

У 2024 годзе Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа адзначае свой 65-ы дзень нараджэння. На працягу шасці з паловай дзясяткаў гадоў супрацоўнікі беражліва захоўваюць традыцыі, закладзеныя Якубам Коласам, і падтрымліваюць цёплую, утульную атмасферу, якая панавала ў Коласаўскім доме.

Да свайго дня нараджэння музей аб'яўляе конкурс творчых работ «Музей 65.0» на распрацоўку фірменнага стылю, прысвечанага 65-годдзю стварэння ўстановы «Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа». Прыняццё ўдзел у творчым спаборніцтве можа любы ахвотны. У конкурсе прадугледжаны наступныя напрамкі: стварэнне часовага лагатыпа да 65-годдзя музея, які будзе выкарыстоўвацца на працягу юбілейнага года, і каліровае рашэнне фірменнага стылю; стварэнне фірменнага шрыфту для музея; стварэнне ілюстрацыі музея; стварэнне эксплікацыі для выкарыстання ў музейнай прасторы.

Творчыя работы ўдзельнікаў, выкананыя ў праграмах апрацоўкі і рэдагавання камп'ютарнай графікі, павінны быць прысвечаны 65-годдзю ўстановы і ўтрымліваць у сабе элементы, якія гэта адлюстроўваюць.

Прыём конкурсных работ ажыццяўляецца з 29 снежня 2023 да 31 студзеня 2024 года (уключна) на электронную пошту музея: muzeykolas@yandex.ru. Аб'яўленне вынікаў адбудзецца 15 лютага 2024 года. Падрэбязную інфармацыю аб конкурсе можна знайсці на сайце музея.

«ЛіМ»-люстэрка

Міністр культуры Анатоль Маркевіч сустраўся з вядомай югаслаўскай і сербскай актрысай тэатра і кіно, сцэнарыстам і рэжысёрам дакументальных фільмаў, грамадскім дзеячам Іванай Жыгон. Абмяркоўваліся пытанні ажыццяўлення новых праектаў у сферы тэатральнага мастацтва, развіцця культурных стасункаў Беларусі і Сербіі. За значны ўклад у захаванне і папулярызаванне славянскай культуры, рэалізацыю сумесных беларуска-сербскіх творчых праектаў Івана Жыгон была ўзнагароджана спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь сумесна з калектывам Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага.

Супрацоўнікі музея-запаведніка Аляксандра Пушкіна «Міхайлаўскае» ў Пскоўскай вобласці, які з'яўляецца помнікам рускай культуры нацыянальнага і сусветнага значэння, стварылі і прадставілі ў двух гарадах Беларусі выстаўкі, прысвечаныя творчасці паэта. У экспазіцыях прадстаўлены партрэты пісьменнікаў, а таксама фотазамалёўкі прыродных ландшафтаў пушкінскіх мясцін. У Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна музейшчыні з Пушкінагор'я разгарнулі экспазіцыю «Пушкін і Іголь у графіцы М. П. Прэдзеіна». Другая выстаўка — «Чароўныя мясціны» — уяўляе сабой фотажурналі, аўтарамі якой з'яўляюцца дырэктар установы Георгій Васілевіч і супрацоўнік музейнай службы інфармацыі Мікалай Аляксееў. Яна адкрывае ў дзіцячай бібліятэцы імя Пушкіна ў Магілёве.

Сцэнарыі беларуска-расійскай карціны «Бацька Мінай: Партызанская легенда» разгледзелі на пасяджэнні Савета па развіцці кінематаграфіі пры Міністэрстве культуры. Пра гэта БелТА паведамілі ў прэс-службе ведамства. Члены савета падтрымалі прапанову аб стварэнні карціны пра Героя Савецкага Саюза Мінаю Шмырова. У праекце задзейнічаны Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» і расійская кінакампанія «Военфильм». Плануецца, што работа пачнецца вясной 2024 года. Міністр культуры Анатоль Маркевіч адзначыў важнасць стварэння фільма да 80-годдзя Перамогі. Па яго словах, над сцэнарыем (аўтар — народны артыст Расіі Ігар Угольнікаў) была праведзена вялікая работа з улікам прапаноў, выказаных на папярэднім пасяджэнні савета ў снежні 2023 года.

Пятні міжнародны фестываль конкурсу катэгорыі «Субота», дзе нарадзіўся гэты праект. З 450 дасланных тэкстаў у праграму паказу ўвайшло шэсць п'ес, якія будуць на працягу двух дзён прадстаўлены ў выглядзе міні-спектакляў, паведамілі напярэдадні арганізатары пра прэс-канферэнцыю ў Санкт-Пецярбургскім прэс-цэнтры ТАСС. У конкурсе ўдзельнічалі творцы з многіх рэгіёнаў Расіі — ад Масквы да Нарыльска, а таксама п'еса з беларускага горада Лагойска.

Дзесяць анімацыйных карцін ваяцкі і пасляваенных гадоў адновіць для шырокага паказу кінастудыя «Союзмультфильм», паведаміла прэс-служба студыі. «Да 80-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне «Союзмультфильм» адновіць для шырокага паказу анімацыйныя стужкі, якія былі створаны ў гады баявых дзеянняў і ў пасляваенны час. Плануецца, што аднаўленчыя работы закрэпяць 10 карцін», — гаворыцца ў паведамленні. Таксама адзначаецца, што спіс мультфільмаў, якія плануецца аднавіць, яшчэ фарміруецца. Адрэстаўраваныя стужкі пакажуць у кінаатэатрах у рамках спецыяльных сеансаў.

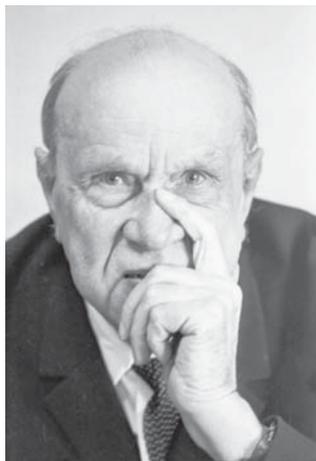
Расійская камедыя «Халоп 2» зарабіла тры мільярды рублёў у пракаце. Дадзеныя прыводзіць сістэма ААІС. Аналагічны поспех быў у арыгінальнага «Халопа» 2019 года. Рэжысёрам абедзвюх частак выступіў Клім Шыпенка. У працягу здымаліся Аглія Тарасова, Мілаш Бікавіч, Іван Ахлабысцін, Марыя Міронава і інш. Сюжэт «Халопа 2» распавядае пра «мажорку» Кацю (Тарасова). Дзятчуня трапіла ў XIX стагоддзе, дзе яе перавыхоўваюць. Другі лідар праката «Брэменскія музыканты» асвоіў 2,2 млрд рублёў.

Сфінчы паект «Майкл» пра «караля поп-музыкі» Майкла Джэксана. Рэліз плануецца на 18 красавіка 2025 года. Дыстрыб'юцыйны зоймуцца студыі Lionsgate і Universal. Здымкі стартуюць 22 студзеня. Галоўную ролю выканае пляменнік спевака Джафар Джэксан. Рэжысёрам стужкі выступіць Антан Фука («Трэніровачны дзень», «Вялікі ўраўняльнік»), над сцэнарыем працаваў Джон Логан («Авіатар»). Прадзюсарскай абавязкай фільма возьме на сябе Грэм Кінг («Багемская рапсодыя»). У фільме прагучыць асноўны музычны каталог Джэксана. Спявак памёр у 2009 годзе.

Цікавінкі ад Аляся ЦІМАФЕЕВА

Кандрату Крапіве — 85: «Стварыць камісію...»

Жыццё і творчасць народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы (1896—1991) — яго сама гісторыя беларускай літаратуры. Не пералічваючы тых высокіх адзнак (а іх у Кандрата Кандратавіча Атраховіча было звышдастаткова: Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат дзвюх Сталінскіх прэмій, Дзяржаўнай прэміі СССР, званне акадэміка АН БССР і інш.), трэба адразу звярнуць увагу на маштаб зробленага пісьменнікам.

Фота Юрыя Іванова.

Кандрат Крапіва.

У 1939 годзе Крапіва надрукаваў п'есу «Хто смеяцца апошнім». У гэтым жа годзе спектакль па ёй паставіў Купалаўскі тэатр. Сюжэт пра шарлатанаў, падхалімаў, якія пракраліся ў навуковую ўстанову, аказаўся настолькі актуальным, настолькі прывабіў глядача, што спектакль пачаў сваю доўгую дарогу па розных тэатрах Беларусі, Савецкага Саюза. А Гарлахвацкімі (у Крапівы Гарлахвацкі — дырэктар інстытута геалогіі, прайдзісвёт, які ніякіх адносін да навукі не мае) сталі называць псеўдавуучоных і іншых прайдзісвётаў і нягоднікаў... Ад п'есы да п'есы Кандрат Крапіва станавіўся майстрам, творы яго былі запатрабаваны тэатрам. Не забываўся пісьменнік і на жанр байкі, з якога пачынаў свой шлях у літаратуры... «Я ў мастацкім агародзе // Толькі марная трава. // А якая? Смех ды годзе: // Я — пякучка-крапіва. // Я расту васьме тут пад плотам // І не так даўно ўзышла. // А ўжо многім абармотам // Рукі-ногі апяка. // Хто палез за агуркамі, // Хай той ношчэ пухіры — // Мне голымі рукамі // Асцярожна, брат, бяры...» Многія байкі Кандрата Крапівы («Дыпламаваны баран», «Ганарысты парсюк», «Еш, дурань, бо то з макама», «Дзед і Баба» і інш.) сучасныя і па сённяшні дзень. Як і васьмь гэтых, напрыклад, радкі: «Ва ўстановах часам ёсць // Вось такія жа «бабы»: // Здэцка, й робяць яны шосьце, // Але справы — слабы. // Ды такая не ўцячэ! // Скажам ёй нарэчце: — // Мо без вас было б лягчэй! // Паспрабуйце злезці!»

На пачатку 1981 года набліжаўся 85-гадовы юбілей народнага пісьменніка БССР. І старшыня праўлення творчай арганізацыі літаратараў Максім Танк звяртаецца ў Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі... Чытаем ліст кіраўніка СП БССР, арыгінал якога захоўваецца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь: «...5 сакавіка 1981 года спаўняецца 85 гадоў старэйшыне беларускай літаратуры, народнаму пісьменніку Беларусі, дэпутату Вярхоўнага Савета БССР, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук Беларускай ССР, лаўрэату Дзяржаўных прэмій СССР і БССР Кандрату Крапіве (Кандрату Кандратавічу Атраховічу).

З гэтай нагоды мяркуецца правесці ўрачысты вечар, на якім з віншаваннем юбіляра выступяць пісьменнікі, артысты, прадстаўнікі грамадскасці.

На наш погляд, гэты вечар трэба правесці ў вялікай зале Дома літаратара.

Просім прыняць рашэнне па гэтым пытанню.

Даволі кароткі і разам з тым канкрэтны зварот. Чаго ў ім болей — шырока

адзначаць 85-годдзе ці не рабіць больш маштабнымі ўрачыстасці, абмежавана вечарам ў Доме літаратара? Маглі ж бы правесці юбілейны вечар і ў Купалаўскім тэатры. Ці ў Акадэміі навук БССР, віцэ-прэзідэнтам якой пісьменнік і мовазнаўца з'яўляўся з 1956 да снежня 1982 года? Значыць, і на час святкавання свайго юбілею таксама... Хутчэй у ЦК сам характар такога па змесце зварота быў чаканы, магчыма, — папярэдне і ўдакладнены.

І тым не меней — пра гэта можна меркаваць па дакладнай запісцы, падрыхтаванай кіраўнікамі трох аддзелаў ЦК адразу (культуры, прапаганды і агітацыі, навуцы і навукальных устаноў). Там пытанне раздзелі самым сур'ёзным чынам. І вось да якой высновы прыйшлі. Цытуем дакладную запіску ад 19 лютага 1981 г. (нагадам: юбілей «запланаваны» на 5 сакавіка): «...5 сакавіка 1981 г. спаўняецца 85 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Рэспублікі, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук БССР, тройчы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР і лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, Героя Сацыялістычнай Працы Кандрата Кандратавіча Атраховіча (Кандрата Крапівы).

Саюз пісьменнікаў БССР увайшоў у ЦК КПБ з прапановай аб правядзенні мерапрыемстваў, звязаных з гэтай датай. Аддзелы культуры, прапаганды і агітацыі, навуцы і навукальных устаноў ЦК КПБ вывучылі дадзенае пытанне і лічаць мэтазгодным:

1. Стварыць камісію па падрыхтоўцы і правядзенні 85-годдзя К. Крапівы (К. К. Атраховіча) у наступным складзе: Н. С. Глевіч (старшыня), М. В. Брыла, А. І. Ульявіч, Г. М. Бураўкін, М. І. Дзалец, Т. Т. Дзмітрыева, А. Я. Макаёнак, М. Я. Матукоўскі, Р. І. Сярноў, А. А. Тоўцік.

2. Даручыць Саюзу пісьменнікаў БССР, Акадэміі навук БССР, Міністэрству культуры БССР правесці ўрачысты вечар, прысвечаны 85-годдзю К. Крапівы, 5 сакавіка 1981 г. у Доме літаратара.

3. Міністэрству культуры БССР, Міністэрству вышэйшай і сярэдняй

спецыяльнай адукацыі БССР, Міністэрству асветы БССР забяспечыць арганізацыю вечароў, кніжных выставак, прысвечаных 85-годдзю К. Крапівы, у культасветустановах, вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навукальных устаноў, школах рэспублікі...»

Усё ж адрасамі святкавання юбілею народнага пісьменніка, любімага ў народзе драматурга і байкапісца стала ўся краіна. Як, дарэчы, і яго родная Уздзеншчына. «...4. Уздзенскаму райкаму КПБ сумесна з Саюзам пісьменнікаў БССР парвесці мерапрыемствы, прысвечаныя 85-годдзю К. Крапівы, на радзіме пісьменніка...» Як вядома, Кандрат Кандратавіч нарадзіўся ў вёсцы Нізак Уздзенскага раёна. Вучыўся ў царкоўна-прыходскай школе ў Нізку, Уздзенскім народным вучылішчы. І далей чытаем у запісцы: «5. БелТА, рэдакцыям рэспубліканскіх газет, Дзяржаўнаму камітэту БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні забяспечыць асвятленне 85-годдзя з дня нараджэння К. Крапівы ў перыядычным друку, па тэлебачанні і радыё...»

Здавалася б, нічога асаблівага за гэтай запіскай і зваротам кіраўніка пісьменніцкай арганізацыі і няма. За выключэннем аднаго — дакументы выразна паказваюць, што значыў для тагачаснага, пачатку 1980-х гг., грамадства юбілей аўтарытэтнага літаратара.

Крыху пазней, ужо ў сакавіку, на запісцы з'яўляецца дапаўненне — напісаная ад рукі некалькі слоў: «Усе мерапрыемствы, прысвечаныя 85-годдзю К. Крапівы, прайшлі згодна з дадзенай запіскай.»

Творы народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы працягваюць выдавацца і цяпер. Імя сатырыка, драматурга, паэта носяць вуліцы ў Мінску і Уздзе. У 1996 годзе была выпушчана паштова марка да стагоддзя класіка. Наперадзе новыя юбілеі. Можна, яны і стануць нагодай для добрых спраў дзеля ўшанавання памяці Кандрата Крапівы, аўтара сапраўды неўміручых твораў?

Кастусь ЛЕШНІЦА

Пра жыллёвыя ўмовы пісьменнікаў. Год 1947...

Літаратары даволі часта ў сваіх успамінах расказваюць пра тое, дзе жылі, у якіх умовах пісалі свае творы. Асабліва — першыя аповесці і раманы... І ўсё гэта зразумела. Такія жа, які ўсе, — жывыя людзі са сваімі клопатамі пра ўласны побыт. А яшчэ калі ўлічыць тое, што творчасць патрабуе пэўных умоў, найперш — цішыні навокал, адзіноты, асобнага кабінета ці проста пакоя, у якім можна надоўга засяродзіцца над чыстым аркушам паперы... Так, часам легендарныя творы нараджаліся і ў даволі неспрыяльных абставінах: у чыстым полі, на лузе, каля сажка сена, у астрозе... Нараджэнне і жыццё ў творах самае рознае. Пятро Бігэль пераклаў «Пана Тадэвуша» Адама Міцкевіча ў шахце, у перапынках паміж працай па здабычы вугалю. Якуб Колас пачаў пісаць «Новую Зямлю» ў мінскай астрозе...

І ўсё ж тэма стварэння прымальных жыллёвых умоў для пісьменнікаў ужо ў савецкія часы была ў полі зроку ўлады. Цікавымі з вышэйні сённяшняга часу падаюцца два дакументы — Пастанова Савета Міністраў Беларускай ССР № 1466 «Аб паліпшэнні жыллёвых умоў пісьменнікаў Беларускай ССР» і № 1467 «Аб будаўніцтве Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтва ў г. Мінску». Абедзве — з кастрычніка 1947 года. Зазірнем у першы з названых дакументаў, першацюршоркам для якога стала яшчэ і пастанова Савета Міністраў СССР «Аб паліпшэнні жыллёвых умоў», прынятая таксама ў 1947 г. Беларускі ўрад прымае наступнае рашэнне:

«1. Устанавіць, што жылля плошча, якую займаюць пісьменнікі ў г. Мінску і іншых гарадах і раённых цэнтрах рэспублікі, у выпадку вызвалення перадаецца ў распараджэнне Праўлення Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР.

які маюць вострую патрэбу ў жыллёвай плошчы, 5 кватэр, пачынаючы з 1948 года, штогод выдзяляць Праўленню Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР па 8 кватэр.

3. Абавязаць Галоўнае Упраўленне па аднаўленні г. Мінска пры Савецкім Міністраў БССР (т. Катавадава):

а) пабудаваць у 1948 г. дзясцікватэрны дом для пісьменнікаў;

б) ажыццявіць у 1948 годзе будаўніцтва аднакватэрнага жыллага дома для пісьменніка К. Крапівы (К. Атраховіча).

3. Дзяржплану Савета Міністраў БССР (т. Чорнаму) прадугледзець у бюджэце 1948 года неабходныя сродкі і будаўнічыя матэрыялы на жыллёвае будаўніцтва.

4. Абавязаць выканкамы абласных і гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных прадстаўляць пісьменнікам жыллёвую плошчу на ўзроўні з вучонымі ў першую чаргу.

5. Пабудаваць для пісьменнікаў у 1948—1949 гг. 12 лецішчаў.

Абавязаць Дзяржплан Савета Міністраў БССР (т. Чорнага) прадстаўляць да 1 студзеня 1948 года ў Савет Міністраў БССР прапановы аб мерапрыемствах па забеспячэнні будаўніцтва лецішчаў пісьменнікам.

Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР П. Панамарэнка.

Кіраўнік справамі Савета Міністраў Беларускай ССР І. Карпякоў.

Тое, што так асобна быў вылучаны Кандрат Крапіва, відавочна, сведчыць пра яго месца ў іерархіі літаратурных аўтарытэтаў таго часу. Да 1947 года аўтар напісаў цэлы шэраг вострых, запатрабаваных тэатрамі драм і камедыяў — «Партызаны» (пастаўлена ў 1937), «Хто смеяцца апошнім» (1939), «Мілы чалавек» (1945)... Яшчэ ў 1941 годзе пісьменнік адзначаны званнем лаўрэата Сталінскай прэміі.

Другі дакумент — «Аб будаўніцтве Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтваў у г. Мінску»:

«Савет Міністраў Беларускай ССР ПАСТАНАЎЛЯЕ:

1. Пачаць будаўніцтва ў 1948 г. у г. Мінску Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтваў.

Будаўніцтва ўскласці на Галоўнае Упраўленне па аднаўленню г. Мінска пры Савецкім Міністраў БССР.

2. Для будаўніцтва ўказанага дома замацаваць жылёвы ўчастак па Падгорнаму зав. № 4.

3. Дзяржплану Савета Міністраў БССР (т. Чорнаму) прадугледзець у плане 1948 г. неабходныя сродкі і будаўнічыя матэрыялы на будаўніцтва Дома працаўнікоў літаратуры і мастацтваў.

Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР П. Панамарэнка.

Кіраўнік справамі Савета Міністраў Беларускай ССР І. Карпякоў.

Пастанова была прынята 16 кастрычніка 1947 г. 18 кастрычніка яна трапіла ў Мінскі гарадскі Савет. Яго кіраўнік 21 кастрычніка накладвае рэзалюцыю: «Анаёміць Гал. Архітэктара».

Пытанні будаўніцтва, пытанні спрыяння ў атрыманні жылля ў 1947—1948 і наступныя гады — гэта выключна важныя, значныя падзеі. Час быў такі, што ў многіх вёсках Беларусі, дзе свае драпежніцкія дзействы фашысты ажыццявілі асабліва па-драконаўску, жылі ў зямлянках. Вартаць, значнасьць увагі, канешне ж, разумелі і самі пісьменнікі, спрабуючы ў адказ на такія праявы ствараць цікавыя і патрэбныя грамадству, шырокаму колу чытачоў творы. У 1950 годзе выходзіць аповесць Янкі Брыля «У Забалацці днее», якую праз два гады адзначаць Сталінскай прэміяй. У 1949 годзе — зборнік вершаў Аркадыя Куляшова «Камуністы», у 1949-м — яго паэма «Простыя людзі», у 1951-м — паэма «Новае рэчышча»... З'яўляецца адна з найлепшых кніг беларускай паэзіі пасляваеннага дзесяцігоддзя — зборнік «Каб ведалі» (1948), які быў адзначаны Сталінскай прэміяй... Беларуска літаратура пасляваеннага перыяду набрала сваю моц. Спрыяла гэтаму і дзяржаўная ўвага да пісьменнікаў.

Кастусь ЛЕШНІЦА

На карысць дзяржавы, на карысць чытача

Стварэнне высокамастацкіх, глыбокіх па зместе твораў, накіраваных на патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі, наданне большай увагі ў сваёй творчасці і грамадскай дзейнасці тэмам генцыду беларускага народа, ушанаванню памяці пра ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, папулярныя творы знакамітых пісьменнікаў-землякоў — гэтыя і шмат іншых задач паставілі перад сабой пісьменнікі Гомельшчыны на выніковым сходзе.

Крыху статыстыкі

Пісьменнікі калектыву рэгіёна налічвае амаль 60 твораў. Напрыканцы мінулага года аддзяленне папоўнілі яшчэ тры праязікі — Уладзімір Матвіенка, Яніна Бераснёва і Ляман Багірава, у пісьменніцкую сям'ю ўліўся таксама літаратуразнаўца, крытык Іван Афанасеў. Звыш 1350 творчых сустрэч розных фармацаяў, прэзентацый кніг пісьменнікаў абласнога аддзялення праведзена ва ўстановах культуры, адукацыі, працоўных калектывах рэгіёна.

За год выйшла з друку больш за 30 кніг, якія сведчаць пра рост творчага патэнцыялу пісьменнікаў рэгіёна. У перыядычным друку краіны апублікавана звыш 400 твораў, у тым ліку і буйных жанраў, паэтычных цыклаў і падборак, на розных электронных рэсурсах змешчана звыш 3,5 тыс. публікацый, 56 разоў пісьменнікі выступілі на тэлебачанні і радыё (рэспубліканскім, абласным, мясцовым).

Захоўваем памяць

Не перапыняецца работа па захаванні памяці пісьменнікаў, якія сьцілі ад нас назаўсёды. Так, у сёлёнім альманаху «Літаратурная Гомельшчына» змешчаны асобны раздзел, прысвечаны памяці 16 пісьменнікаў-землякоў. А да 75-годдзя з дня нараджэння драматурга Васіля Ткачова на доме, дзе ён жыў, дзякуючы падтрымцы ВА «Гомсельмаш», усталяваны памятны знак у яго гонар. Школьнікі рэгіёна малявалі свае ўражанні па матывах мастацкіх твораў літаратараў і даслалі звыш 600 малюнкаў на V абласны конкурс «Родныя вобразы. Вяселька над Тураўскай зямлёй». А да 95-годдзя Івана Сяркова за працяг мастакоўскай традыцыі майстра слова ў дзіцячай літаратуры на сходзе была ўручана абласная літаратурная прэмія праязіку Мікалаю Дзімчыхіну.

На жаль, былі ў 2023-м і страты: пайшлі з жыцця вядомыя творцы Ізяслаў Катляроў, Леанід Север і Уладзімір Шпадарук. Дзеля захавання іх памяці, а таксама памяці пісьменніка-земляка М. Мятліцкага аб'яўлены абласны і міжнародны конкурс (перакладу «Беларусь — Расія.

Сожскія берагі дружбы»). Прынята рашэнне і аб заснаванні абласной прэміі ў гонар Васіля Ткачова і Ізяслава Катлярова, якія будуць уручацца раз на пяць гадоў.

Актывістам — заслужаныя ўзнагароды

На працягу года актыўна працавалі з чытачамі ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, вядомы беларускі паэт Міхась Болсун і старшыня аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч (звыш 50 сустрэч), пісьменнікі Тамара Кручэнка (звыш 25 сустрэч), Аляксандр Каляда, Міхась Сліва (звыш 20 сустрэч), Людміла Яськова (звыш 15 сустрэч), Алена Мацвіенка, Галіна Рагавая, Валерый Вятошкін, Вера Квяткоўская, Алг Ананеў, Мікола Ждановіч, Лідзія Долбікава, Ала Бялькова, Таццяна Майсеева і Андрэй Мацвеева (звыш 10 сустрэч).

У абласным аддзяленні сфарміравана выдатная перакладчыцкая школа. Вынікам творчай працы сталі больш за 80 кніг перакладаў з удзелам таленавітых гамельчан і творчай моладзі рэгіёна, выдадзеных у Расіі, прычым з дзясяткаў — на беларускай мове. 15 членаў аддзялення на чале з У. Гаўрыловічам завяршаюць пераклад твораў больш за 60 аўтараў з нацыянальных рэспублік Расіі. Кіраўнік аддзялення на выніковым сходзе ўручыў перакладчыкам высокія ўзнагароды: медаль «100 гадоў Расулу Гамзатаву» і «10 гадоў форуму «Берагі дружбы»», ганаровыя граматы і дыпломы.

Уся ўвага — дзецям і творчай моладзі

Погляд творцаў тут быў скіраваны на выяўленне і падтрымку, стымуляванне творчасці юных талентаў. Дзеля гэтага былі праведзены 7 літаратурных конкурсаў, у якіх прынялі ўдзел звыш 4 тыс. школьнікаў, навучнікаў і студэнцкай моладзі. Самыя масавыя конкурсы, якія накіраваны на выяўленне і развіццё творчых здольнасцей дзяцей, і якія асабліва карыстаюцца папулярнасцю ў школьнікаў — XVII абласны конкурс чытальнікаў «Захаваем свет разам!» (па творах сучасных пісьменнікаў Гомельшчыны) і V конкурс малюнкаў па матывах твораў членаў Гомельскага абласнога аддзялення СПБ «Родныя вобразы. Вяселька над Тураўскай зямлёй».

Традыцыі і навацыі

Асабліва ўвага надавалася выхаванню праз літаратуру. У ліку навацый — работа грамадскай Школы міру, мужнасці і патрыятызму пры абласным аддзяленні СПБ. На базе абласной універсальнай бібліятэкі на працягу навучальнага года для вучняў 8—11 класаў з чатырох раёнаў Гомеля праводзіліся літаратурныя ўрокі міру, мужнасці і патрыятызму.

У верасні была праведзена Дэкада сучаснай патрыятычнай літаратуры. У яе фармаце арганізавана 38 выступленняў і прэзентацый новых кніг пісьменнікаў у Гомелі, Рагачове, Мазыры, Петрыкаве, Добрушы. 7—10 верасня прайшлі V абласны фестываль літаратуры, культуры, народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» і V Форум маладых літаратараў «Слова». Упершыню ў Гомелі па ініцыятыве аддзялення СПБ адбыўся Першы з'езд праваслаўных літаратараў «Божая сцэжка».

Пры аддзяленні створана і абласное літаб'яднанне «Слова». На працягу года ў яго прынялі больш чым 50 самадзейных аўтараў, народны літаратурна-паэтычны клуб «Нахненне» Добрушскай ЦРБ, літаратурнае аб'яднанне «Пралеска» (Гомель) і народны тэатр «Грачы» Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна.

Выдавецкая праграма

У мінулым годзе выдадзены абласны альманах «Літаратурная Гомельшчына», другі зборнік твораў пісьменнікаў Гомельшчыны і Браншчыны «Пад небам адзіным», кніга лаўрэата міжнароднай прэміі «Вернасць Слову» С. Макаравай «Кусочек от рифа Счастье». Драматургіі Беларусі і Расіі прысвечаны выпуск міжнароднага альманаха «Літара» (у 2023 годзе праект адзначаны галоўным прызам міжнароднага форуму «Зататы Віцязь»). Выданы аддзялення падтрыманы аб'яўчанкамам, дзякуючы чаму сёння гэтыя зборнікі ёсць ва ўсіх буйных бібліятэках нашай вобласці і краіны.

Гонар аддзялення і краіны

Значнай падзеяй не толькі для гамельчан з'яўляецца і тое, што ўпершыню двое твораў з аднаго аддзялення (С. Шах і У. Гаўрыловіч) сталі лаўрэатамі Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Літаратурную прэмію імя Кірылы Тураўскага атрымалі Соф'я Шах, Іна Зарэцкая, Сяргей Зянькоў, Наталія Шамяткава. У намінацыі «Адкрыццё года» ўзнагарода дасталася Анаталю Кавалеву.

Пра актыўнасць і эфектыўнасць дзейнасці пісьменнікаў сведчаць дзяржаўныя і творчыя ўзнагароды. Так, памятнымі знакамі «85 гадоў Гомельскай вобласці» атрымалі М. Болсун, Л. Долбікава, У. Гаўрыловіч, урадавы падзяк (Савет Рэспублікі і Савет Міністраў) удастоены У. Гаўрыловіч і Г. Говар. Званне «Чалавек года Гомельскай вобласці» з занясеннем на Дошку гонару Гомельшчыны прысвоена У. Гаўрыловічу.

Мікалай ПРЫАЗЁРНЫ

Маўклівы Нёман бачыць

15 студзеня ў Гродне чарговы раз ушанавалі прадстаўнікоў творчых прафесій. 13 жыхароў Прынёманя сталі лаўрэатамі абласной Прэміі імя Аляксандра Дубко «За творчыя дасягненні ў галіне культуры і мастацтва». Уладальнікам высокай узнагароды ў намінацыі «Пісьменнік года» стаў член Аляксей Якімовіч са Слоніма.

Урачыстая цырымонія і святочны канцэрт у абласным драмтэатры па традыцыі былі прымеркаваны да дня нараджэння героя Беларусі Аляксандра Іосіфавіча Дубко, якому 14 студзеня споўнілася 6 86 гадоў. Павіншаваць пераможцаў творчага спаборніцтва прыйшлі ўдава Аляксандра Эма Нікіфаруна Дубко, прадстаўнікі кіраўніцтва вобласці.

Падчас мерапрыемства гучалі цытаты з прамоў славутага беларуса, таленавітага кіраўніка, выбітнага палітычнага дзеяча. Іх лейтматывам стала прызнанне ў любові роднаму краю, адораным, працавітым людзям, якія тут жывуць і сваёй працай прымнажаюць багатыя культурныя традыцыі. А імі, як вядома, славіцца кожны куток Беларусі. Падчас урачыстасці неаднаразова гучалі словы «прагрэс», «якасць», «самабытнасць», «унікальнасць». Вельмі радасна ўсведамляць, што ўсё гэта — пра нашу культуру,

Лаўрэат Прэміі імя А. Дубко
Аляксей Якімовіч

пра тое, без чаго складана ўявіць жыццё чалавека, які і без мірнага неба, згоды, упэўненасці ў заўтрашнім дні. Невыпадкова вобразам Аляксандра Дубко (1938-2001), чалавека рашучага і мотанакіраванага, у Прынёманні натхняюцца на заваяванне творчых вышыняў. Запомніліся словы губернатара Гродзенскай вобласці Уладзіміра Караніка, якія прагучалі на цырымоніі: «Маўклівы

Нёман бачыць, як змянялася і змяняецца цяпер жыццё ў нашым краі. І як нельга спыніць Нёман, так нельга спыніць працэс развіцця Гродзеншчыны».

Аляксей Якімовіч — педагог, праязік, публіцыст, драматург. Дэбютаваў у друку ў 1967 годзе. Гэта сапраўдны майстар беларускага мастацкага слова, аўтар больш за 6 дзясяткаў кніг. Плённа супрацоўнічае з цэлым шэрагам дзяржаўных і грамадзянскіх выдавецтваў, сярод якіх «Пачатковая школа», «Мастацкая літаратура», «Звязда», «Беларусь», «Народная асвета» і іншыя. Піша дзяцей, падлеткаў і дарослых. Прайшоў шлях ад настаўніка пачатковых класаў да дырэктара школы. Яго творы для самых маленькіх чытачоў з'яўляюцца карыснымі сродкамі выхавання моладзі, фарміравання сістэмы маральных каштоўнасцей і духоўна-інтэлектуальнага патэнцыялу юных беларусаў. Пісьменнікам створана некалькі дзясяткаў п'ес («Чарадзейныя суніцы» (пастаўлена ў 1993 г.), «Хітрыкі Бабы Ягі» (пастаўлена ў 1994 г.), «Апошні дыназаўрык» (пастаўлена ў 1995 г.), «Маўглі» і інш.) на беларускай і рускай мовах. Творам Аляксея Якімовіча ўласцівы так званы рэгіянальны фактар — культурны код Прынёманскага рэгіёна, рознабакова ўвабслены ў творчасці мясцовага матэрыяла. Пісьменнік-лаўрэат актыўна

ў культурна-інфармацыйнай прасторы, — відзе ўласны блог. Часты гоस्ць ва ўстановах адукацыі. Адукацыйна-выхаваўчы напрамак з'яўляецца асобнай змястоўнай старонкай у творчым багажы літаратара. Гэта шматлікія навучальныя дапаможнікі для школьнікаў, унікальныя метадычныя распрацоўкі, дыдактычныя матэрыялы, якія ўжо знайшлі прымяненне ў беларускіх школах. Літаратар як сапраўдны энтузіяст, асветнік шмат увагі надае духоўнай тэматыцы, народнаму фальклору, краязнаўству; з дапамогай сваіх дасціпных творчых задум знаёміць чытача з гісторыяй і культурай Беларусі ў сусветным кантэксце, з малых гадоў прывівае цікавасць і любоў да такіх панацяў, як «радыма», «род», «радына». Такім чынам, акрамя таго, што Аляксей Якімовіч сваёй працай узбагачае культурную спадчыну нашага краю, яго творчасць эфектыўна садзейнічае выхаванню моладзі ў рэчышчы народна-хрысціянскіх, патрыятычных, гуманістычных традыцый. У творчым спаборніцтве прымае ўдзел кніга Аляксея Якімовіча «Эльдарада просіць дапамогі» (выдавецтва «Беларусь»). Дзякуючы свайму багатаму творчаму і прафесійнаму вопыту пісьменнік-педагог здолеў узвесці айчыннае літаратурнае мастацтва на якасна новы ўзровень.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК
Фота аўтара

Парадаксальная любоў да радзімы

Паэзія і мастацкая проза заклікаюць стымляваць эмацыянальнае і/або інтэлектуальнае ўзрушэнне праз судакрананне індывідуальнага і асабістага, з аднаго боку, з універсальным і агульначалавечым — з другога. У гэтым сутнасць эстэтычнага і катарсісу як яго адвечнай уласцівасці, якая лучыць адзінку з іншымі людзьмі, са светам, ды і тым, што па-над усім гэтым. Такага эфекту чакаюць ад мастацтва ва ўсіх яго родах і відах, у пошуках такога «шуду» творчасці чытачы штомесяц разгортваюць нязменную рубрыку «Паэзія і проза» часопіса «Польмя». Паглядзім, ці не расчаруе нас снежанскі нумар...

вызваленне; залежнасць ад сацыяльных сетак і лайкаў нагаджае карыстальнікам рэгрэсам да свядомасці коней на выпасе.

Празаічная частка прадстаўлена жанрамі вялікімі і малымі. Васіль Жуковіч дорыць чытачам тры навелы: распаведзены ў іх жыццёвыя гісторыі герояў, верагодна, маюць прататыпаў і ўзяты з жыцця аўтара ці яго атачэння. Вось гэтая ледзь улоўная блізкасць да пісьменніка і не дазваляе назваць творы ў поўнай ступені класічнымі навеламі, хая яны вельмі блізкія да іх. Праўда, ад аўтара ніколі не паграбавана вытрымліваць жорсткія межы жанру, якіх у сучаснай літаратуры і не адшукваць, ды і размова ідзе пра надзвычай суб'ектыўнае адчуванне гэтых межаў. Творы «Кузя», «Пры святле поўні», «Прадчуванні» падораць гадзіну займальнага, засяроджанага чытання.

Не будзе шкадаваць чытач і пра знаёмства з апавяданнем Алены Брала «Кветка гібіскусу». У ім падзеі штодзённага жыцця ў адным з офісных будынкаў падаюцца праз бачанне, успрыманне і інтэрпрэтацыю расліны. Але за кветкай-апавядальніцай стаіць аўтар, які робіць гэты наратыўны пункт погляду іранічным і нібы з вышыні назірае за тымі жарсцямі, якімі здольныя напоўніць жыццё людзі. Кветка лічыць сябе надзвычайнай персонай і сцвярджае, што менавіта яна мае дачыненне да смерці некаторых герояў.

Працягваюцца публікацыя рамана Віктара Праўдзіна «Непераможны злом». У гэтым нумары чытач знаёміцца са станоўчым героем, якім з'яўляецца прадстаўнік духавенства, пасаджаны камуністамі ў астрог. Сюжэт будзеца на стасунках бацькошкі і яго ахоўнікаў, якія дэманструюць прыхільнасць да акаголю і жаданне нажыцца. Змены адбываліся без перакосаў, як даводзіць аўтар, гаворачы вуснамі аднаго з герояў: «А яшчэ трэба было як мага глыбей схаваць прагнае да справядлівасці сумненне і без агляды кінуцца ў шалёны, неўсвядомлены вір усёакрушальнай помслвай рэвалюцыі, каб надалей жыць без буржуаў, папоў, цароў, паноў і падпанкаў...»

Паводле аўтара, нячыстымі рукамі ажыццяўляюцца сацыяльныя змены, але за гэтай ідэяй быццам абмінаецца тое, што часам на паступальныя рэформы няма і надзеі, а рух жыцця патрабуе абнаўлення. У гістарычнай неразбярэсе кожны лабіруе свае інтарэсы: нехта — высокія, а нехта — прыземленыя. Пакуль што перад нам ідэалізаваныя героі. Віктар Праўдзін, які кожны аўтар,

прапануе чытачу сваю гістарычную праўду, якая мела месца ў апісаных пераходных час і якая знойдзе прыхільнікаў сярод чытачоў.

У рубрыцы «Навуковыя публікацыі» выступае Зоя Траціак з артыкулам «Агульная параўнальная характарыстыка беларускай і амерыканскай літаратурных традыцый адлюстравання Першага сусветнай вайны». Аўтар працягвае роздумы над тэмай не так даўно абароненай доктарскай дысертацыі, кіруючыся ідэяй сінтэзу карэлятыўнага і тыпалагічнага падыходаў. Такі погляд на кампаратыўны аналіз дазваляе праз вылучэнне асноўных тэндэнцый шматбакова ахарактарызаваць беларуска-амерыканскія літаратурныя сувязі ў межах акрэсленай праблематыкі.

У публікацыі доктара філагічнага «Мастацкая творчасць у прасторы культуры» разгортваюцца развагі на міждысцыплінарны тэмы — на мяжы філасофіі і літаратуразнаўства, у сферы псіхалогіі творчасці. Даследчык трымае ў цэнтры ўвагі такія пытанні, як ідэнтыфікацыйны рэсурс эліты, ментальна-духоўныя пласты культуры, канцэнтрацыя мастацка-філасофскіх сэнсаў ва ўмоўна-метафарычнай прасторы твора, сплаў асабістага досведу з сімвалічным напавеннем культуры.

Справядліва адзначаецца філасофская заглыбленасць творчасці класікаў беларускай літаратуры перыяду нацыянальнага Адраджэння пачатку ХХ ст. У гэты час упершыню ў гісторыі мастацкай літаратуры была асабліва зніжана з думкай мысляроў і нават брала на сябе функцыі філасофіі, пакуль тая не вылучылася ў асобную галіну ў Беларусі (І. Абдзіраловіч, У. Самойла).

Публікацыі Сяргея Слонімскага «Нашы заходнікі» часопіс нагадвае чытачам пра аўтара вядомай «Дануты» Аляксея Карпюка, а таксама пра Петруся Макаля, Уладзіміра Калесніка. Прыводзіцца і агульнавядомае, і асабістае, у прыватнасці цытуецца адрасаваны аўтару ўспамінаў працягла, нераўнадушны ліст Калесніка. З яго літаратуразнаўца паўстае чалавекам, неаб'якавым да праблем нацыянальнай культуры і духоўнай будучыні Беларусі.

Іван Лапо ў тэксце «А для мяне вы — маршалы, якія камандавалі б арміямі слоў» расказвае пра літаратара Андрэя Александровіча. Заглыбляючыся ў падобныя жыццёвыя, усведамляючы, якім няпростым было ХХ стагоддзе: з 57 пражытых гадоў герою, які ўшаюнаўцаца ў публікацыі, 15 было накіравана правесці ў сталінскіх лагерах. Аўтар прыводзіць верш Александровіча з патрыятычным эпіграфам — з купалавых радкоў — і алюзіямі на творчасць класіка. Чытаючы верш Александровіча, здзіўляешся: хоць цяжкім быў час, пражыты пэтам на бацькаўшчыне, хоць ён пакутаваў ад радзімы і любові да яе, усё роўна парадаксальна болей за ўсё гэтую радзіму любіў. Напрыканцы жыцця Александровіч быў адноўлены ў званні, атрымаў кватэру — так краіна папрасіла прабачэння ў свайго адданнага героя.

*Чым я далей ад берагоў,
Ад родных ручнаў,
Тым палымей мая любоў,
Ты мне мілей, айчына.
Заўсёды, скрозь яна са мной,
Яе лясві і кручы.
І ў песні долбесці людской
Купалы голас гучны.*

Кастусь Лешніца апавядае пра сяброўства і ліставанне Якава Бердзічэўскага і Анаталія Тычыны ў публікацыі рубрыкі «Эпістальрый» «Тысячу прабачэнняў,

Анатоль Мікалаевіч...» Чытаючы «старонкі сяброўства» экслібрысіста і мастака». Прадметам увагі выступае цікавы і нешаарговы занятак — калекцыянараванне экслібрысаў — рэдкае і незвычайнае хобі.

З архівамі знаёміць пісьменніца Людміла Рублеўская ў тэксце «Зваротны бок песні. Старонкі гісторыі Саюза беларускіх кампазітараў». Тут гучыць нячастая для часопіса не літаратурная, а музычная тэма, разгортванне якой прыадкрывае старонкі гісторыі жыцця кампазітараў, цікавыя і займальныя, у якіх абавязкова трэба яшчэ глыбей «пакапацца» — так лічыць аўтар, якая адшукала прадстаўленыя ў нумары матэрыялы пра Ісака Любіна, Мікалая Аладова, Васіля Залатарова, аўтара музыкі беларускага гімна Нестара Сакалоўскага. Назіранні Людмілы Рублеўскай, а таксама прыведзеныя вышкі з дакументаў зноў нагадваюць пра няпростасць ХХ стагоддзя.

Таццяна Дзямідовіч у рэцэнзіі «У добры шлях, «Верасок!»» расказвае пра выданне для маленькіх беларусаў і іх бацькоў. Яго давялося пагрымаць у руках і аўтару гэтых радкоў, а разам з тым пазнаёміцца са складальніцай, захопленай сваёй справай. Гэта Іна Фралова, на думку якой кніга прызначана несі карысць дзецям розных узростаў, таму што ў ёй змешчаны самыя добрыя вершы і апавяданні класікаў і сучасных беларускіх пісьменнікаў, творы айчыннага і сусветнага фальклору. Рэцэнзент звяртае ўвагу, што выданне яшчэ і аздоблена важнымі для малых ілюстрацыямі, якія будуць не толькі садзейнічаць засваенню працываганна, але і заклікаць да малывання.

Вера Стасенка запрашае «Дакрануцца да асноў жыцця» ў рэцэнзіі па раман Зінаіды Дудзюк «Слодчы і атрута». Выданне пазіцыянуецца як своеасаблівы жыццёвы беларускай сям'і з Берасцейшчыны, на прыкладзе якой прасочваюцца лёсы палешукоў у ХХ стагоддзі з усімі яго гістарычнымі зльямбедзі. У гэтай кнізе адкрываецца прастора традыцыйнай культуры і выхавання, паглыбленне ў якую толькі і захоўвае самабытнага, цікавага беларуса.

Алесь Карлюкевіч у публікацыі «Голас Бераянкі» рэцэнзуе дакументальна вывераную, напоўненую архіўнымі запісамі і сведчаннямі памяці біяграфію паселішча. Яго трагічны лёс узнавіў нераўнадушныя даследчыкі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Аляксандр Плавінскі і Андрэй Шавель. Рэцэнзент характарызуе выданне «Бераянкі» як падручнік па патрыятычным выхаванні маладых людзей, а таксама акрэслівае перспектыву перавыдання даследавання ў сувязі з малым накладам першапублікацыі.

Па традыцыі дванаццаты нумар утрымлівае «Змест часопіса за 2023 год», падтрымліваючы Наталію Казапаліцкай. Так супрацоўнікі «Польмя» клапоціцца пра чытача, які, калі і мог нешта прапусціць за імклівы і насычаны падзеямі мінулы год, усё яшчэ мае магчымасць ліквідаваць прабелы.

На працягу 2023 года вокладка «Польмя», яркая і запамінальная, асацыявалася з першымі дзесяцігоддзямі жыцця часопіса і культурнай атмасферай таго часу. У ім валадарыла цікавасць да ўсяго абстрактнага, канструктыўнага, геаметрычнага — элементаў мастацкіх кірункаў, якія кіравалі свядомасцю мастакоў і аднаведліна набралі запатрабаванасць, становіліся моднымі. З цікавасцю чытач часопіса чакае, ці зменіцца, і ў які бок, стыль вокладкі ў 2024 годзе, якую форму і канцэпцыю абярэ рэдакцыя надалей.

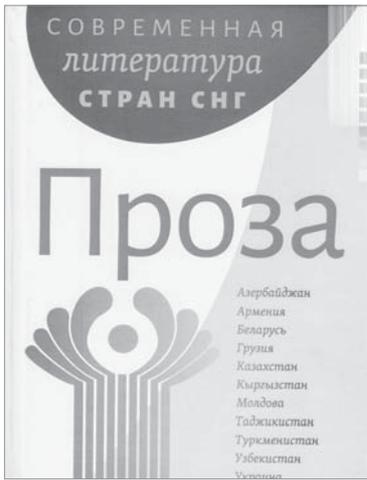
Наталля БАХАНОВІЧ

*Прыроды характэрнае не выпраўляе лёсы,
не радуе таго, хто заслужыў праклён.
Ніякі гербіцыд не знішчыць грэх*

*смяротны:
няшчасце прарасце праз некалькі кален.
Тады дадуцца ў знакі і пасады вам,
і лгьоты:
панішчыць рок усё —
вам застанеца тлен.*

Чытач знойдзе тут выратавальныя думкі пра тое, што пакунтнік, ці ахвяра, будзе сучасна, калі акажуцца пакаранымі крыўдзіцелі ці хая б іх нашчадкі. Гэтае жаданне сучаснае здольна ў сусветнай рэальнасці аказацца ілюзіяй: праўда ў кожнага свая, а пасланія чалавека выпрабаванні надзелены сваімі, прыватнымі мэтамі, як, напрыклад, навучыцца дараваць і прымаць несправядлівасць. Чалавеку пра боскую задуму ва ўсёй яе паўнаце ведаць не дадзена, таму і будуюцца ім розныя канцэпцыі — з імі нібы лгьоты ісі.

Пятро Жаўняровіч прапануе падборку «Жывы надзеі», у адным з вершаў якой асэнсоўвае сучаснасць (здаецца, сённяшні герой і надзённыя праблемы патрэбны ў мастацтве, калі меркаваць па закулісных размовах). У вершы «Путы» аўтар параўноўвае абмежаванні коней, якія пасуцца з кайданамі і з-за гэтага адначасова і маюць свабоду, і пазбаўлены яе, са станам людзей нашлага стагоддзя, якія таксама знешне свабодныя, але жаліва залежныя ад смартфонаў. Электроннымі путамі мы добраахвотна абвітыя, падаецца, без надзеі на

Прыемна трымаць у руках кнігу арыгінальнаю. Неабавязкова «кнігу з кнігі», якія выпускаў неўміручы Францішак Скарына. Ды яна, з'яляючыся каштоўнейшым рарытэтам, простаю смяротнаму, прабачце за таўталогію, у рукі не даецца. Але такую, што знешне фаліянтам выглядае. Не аднаго аўтара творчы набытак, а дзясяткаў. Менавіта такая і выйшла ў Маскве дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністэрства лічбавых развіцця, сувязі і масавых камунікацый Расійскай Федэрацыі ў серыі «Сучасная літаратура краін СНД», з прадмовай Цімура Пулатава, якая адразу выклікае давер — «Дарагія сябры».

тэмы Афганістана. Змагаючыся не адзін год у гэтым гарачым пункце планеты, ён на свае вочы бачыў, што адбывалася там, і па-свойму праўдзіва, бескампрамісна гэта адлюстравалі. Афган па-ранейшаму не адпускае яго ад сябе, аб чым сведчыць і новы раман Мікалая Іванавіча «А ён не вярнуўся з бою», напісаны ў 2021 годзе. Урываў з яго таксама ўвайшоў у анталогію. «Да несумненна вартасцей твора належыць тое, — слухна заўважае Іван Саверчанка, — што на яго старонках не столькі асвятляюцца баявыя дзеянні, колькі раскрываецца псіхалогія і ўнутраны свет герояў. Дзякуючы гуманістычнай скіраванасці і антываеннаму пафасу, новы раман М. Чаргіна становіцца ў шэраг значных эпічных дасягненняў сучаснай беларускай літаратуры».

Шматгранная і творчасць Георгія Марчука, на жаль, ужо нябожчыка: раманы, апавесці, апавяданні, казкі, не кажучы пра яго важкі ўнёсак у развіццё драматургіі. А яшчэ ён пакінуў пасля сябе «Давыд-Гарадоцкі канонны». У самой назве выкрывае даўні харавы жанр (паняцце, як вядома, паходзіць ад грэчаскага слова *kanon*, што ў перакладзе азначае норма, правіла і мае некалькі значэнняў, у тым ліку і такое: адна з форм праваслаўных царкоўных спеваў, якія ўяўляюць сабой спевавыя дыялогі паміж чытальнікам і хорам або паміж хорамі). Надаў яму сваё гучанне, павёўшы гаворку аб вечных паняццях, што з'яўляюцца маральнымі і духоўнымі каштоўнасцямі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Гэта свайго роду навелы-споведзі, у якіх аўтар прызнаваўся ў любові да Маці, да тых рэалій, што акружалі яго з маленства, а з гадамі не толькі не забываюцца, але і набываюць яшчэ больш важкі, значны сэнс.

Цыкл складаецца з дзясці твораў і пачынаецца «Канонам Богу». Тэма сакральнага, святога Георгій Марчук неадрама надаваў такую вялікую ўвагу. Жыць з Богам у сэрцы, у душы — значыць жыць сумленна і годна. Усведамляючы сваё прызначэнне на зямлі, але і не забываючы тых, хто быў да цябе, з каго ты, па сутнасці, пачаўся. Адсюль і адпаведны падыход да асвятлення, асэнсавання гэтай такой важнай, адказнай, дый, несумненна, вечнай тэмы. Колькі ні жыць чалавецтву, яно не можа не звяртацца ў думках да Усявышняга. Іншая справа, што адны гэта робяць пастаянна, выходзячы з уласнай веры. Другія пра Бога ўспамінаюць толькі тады, калі надарэцца ў іх жыццё нейкая чорная паласа, прыходзіць няўдача, гора. У такім выпадку застаецца спадзявацца толькі на Усявышняга, звярнуўшыся да Яго, напасіўшы ў Яго падтрымку. Затое колькі ўхвальных слоў прамаўляецца Яму, калі ўсё ў жыцці ладзіцца.

Георгій Марчук не ставіў мэтай даць сваё разуменне пэўных дагматаў Царквы, не збіраўся тлумачыць іх. У яго была іншая задача — паказаць, як месцічкоўцы, землякі яго, прыходзілі да Бога. Таму кіраваўся правіламі, вытокі якога, бадай, яшчэ ў юным узросце. Будучы пісьменнік, калі захварэў на сухоты, мусіў шмат лячыцца, падоўгу знаходзіўся ў бальніцы ці санаторыі, меў нямала часу для роздуму аб жыцці. Таму і рана паверыў у Бога.

Не толькі «Канон Богу» Георгія Васільевіча ўвайшоў у анталогію, але і «Канон

Гарыні», «Канон Хаце». Кожным разам даецца вычарпальна характарыстыка таму, на што звяртаецца асабліва ўвага. Пры гэтым малюнок, які ствараліся, узаўяўляліся, перадаваліся настолькі насычаным, вобразна напоўненым, выразна-асацыятыўным, што адчуваеш сам дух месцаковага побыту. Як у «Каноне Хаты», дзе раскрываецца адметнасці гэтага жытла, у якім ва ўсім звыклым пануе свая гармонія і непрывапаная вабнасць. Адначасова хата бачыцца жывой істотай.

На думку Івана Саверчанкі, «выключная яркая з'ява сучаснай нацыянальнай літаратуры — творчасць Уладзіміра Саламаха, на рахунку якога шмат літаратурных дасягненняў і значных мастацкіх адкрыццяў. Ён стварыў і некалькі выдатных кніг публіцыстыкі». Гэтым разам рускамоўнаму чытачу прапануецца яго апавяданні «Жыць тры дні» і «Яўменава хата». Слядам ідзе Віктар Праўдзін з яго «Трыццаці мілямі да святасці...». Чытач ацэніць творчы набыткі знакамітага аўтара, прадстаўленыя гэтым разам. Але, несумненна, прыслухаецца і да думак Івана Саверчанкі, які падрабязна спыняецца на напісаным, асабліва адзначаючы раман «Танцавальны марафон»: «Падзеі твора разгортваюцца ў другой палове 90-х гадоў мінулага стагоддзя. Майстар слова дасканала пабудоваў дэтэктыў, які дапамог яму асэнсаваць чалавека і грамадскія працэсы на крутым павароце гісторыі. Аўтар прадэманстраваў глыбокае веданне рэальнай жыцця. Ён спасціг вытокі паводзін герояў, раскрыў глыбінны матывы іх жыццёвай філасофіі ўчынкаў».

Меркаванні сыходзяцца ў адным: рамана з такім праўдзівым выкрыццём зверстваў нямецкіх нацыстаў у нашай літаратуры дагэтуль не было. Асабліва пра знішчэнне яўрэяў і дзяцей. Нельга не пагадзіцца з Іванам Саверчанкам, што «залоўная вартасць кнігі ў тым, як майстар слова ў бліскучай мастацкай форме раскрыў дзікую, антыгуманную палітыку Гітлера і яго напалечнікаў на акупаваных тэрыторыях, перш за ўсё ў Беларусі, і паказаў маштаб злачынстваў фашызму супраць чалавецтва. Місія кнігі — папярэдзіць новыя трагедыі, не дазволіць злачынстваў, праліцца крыві нявінных людзей».

Зразумела, прадстаўляць самога сабе Іван Васільевіч не мог. Той, хто ўважліва сочыць за яго творчасцю, ведае, што апошнім часам ён хораша зарэкамендаваў сябе як празаіка, які паспяхова абжывае падзеі і паводзіны людзей у сівай даўніне і бліжэй да нас. З шэрагу іх і апавесць «Скарб крывічоў», прадстаўленая ў анталогіі. Дзякуючы ёй разам з аўтарам пераносіцца больш чым на тысячу гадоў назад, апынаецца ў 945 годзе, калі ў Полацку з'явіўся Рагвалод.

Звестак пра гэтага першага вядомага князя слаўнага горада на Палацце, бацьку Рагнеды, як вядома, у летапісах амаль

не захавалася, таму пісьменніку, які збіраецца апавядаць пра яго, няпроста. Разам з тым, як ні парадакслана гэта можа ўспрымацца, і лёгка. Несумненна, пры ўмове, што ён добра арыентаваўся ў падзеях даўніх часоў, уруляе іх атмасферу. Гэтакаса атмасферу жыцця нашых далёкіх продкаў, іх звычкі. Ведае багаю, якім яны пакланяліся.

Іван Саверчанка да такіх аўтараў і належыць. Таму, пачынаючы чытаць апавесць «Скарб крывічоў», нязмушана пераносіцца ў час, у якім для нас так шмат загадкавага, невядомага, але, з-за гэтай загадкаваці і невядомасці, яшчэ больш прыцягальнага, вабнага. Яно ў многім і інтрыгоўнае, бо загадзя не ведаеш, як дзеянне ў апавесці будзе разгортвацца далей:

«Незвычайны страх запанаваў сярод крывічоў. У людзей ажно кроў сышла ў жылах. Магічная зброя — лук са стралой і блішчаты кароткі меч, якія даліся племя ў спадчыну ад далёкіх прашчурцаў, людзей-волатаў, раптоўна страцілі сваю моц. Усе жылі прадчуваннем немінучай бяды. Старэйшыны роду ў адзін голас вінавацілі Ваўка — валадара крывічоў. Ён здейсніў смяротны грэх: у гневе забіў нявіннага земляроба, які ў нейкай дробязі запырэчыў яму, і таму, як тлумачылі жрацы, назаўсёды пазбавіўся падтрымкай багаю».

Хто ведае, чым бы ўсё скончылася, калі б не прысніўся валадару крывічоў малады лось з залатымі рагамі, у якіх «прасвечвалася сонца». Што гэта значыць, ён пацкавіўся ў вешчуна. Той і патлумачыў яму, што «малады лось з залатымі рагамі — гэта малады князь, наш новы валадар. Трэба пасылаць за Варажскае мора». Расказаў пра «магутнага князя люцічаў», якога Рагвалодам клічуць. Да яго з запрашэннем правіць у Полацку і адправіліся крывічы.

Як вядома, са з'яўленнем на нашай зямлі Рагвалода пачалася ўзнікненне першай беларускай дзяржавы, якой і стала Полацкае княства. Апавядаючы пра гэта, Іван Саверчанка, як і трэба было кажаць, не абыходзіць увагай і таго, як ужо ў даўнія часы закладаліся стасункі з іншымі землямі. Гэта відавочна па паходах полацкіх дружын на Хазарскі каганат і ў Візантыю. Вобразам-сімвалам у апавесці «Скарб крывічоў» успрымаецца «тугі лук з дрэва кароткай стралой і двухбоквы меч» — зброя, што некалі належала продкам крывічоў. Яны былі ўпэўнены, што яе ўручыў ім сам Пярэн. Гэтыя баявыя рэліквіі і атрымаў Рагвалод. Збылося сказанае жрацамі: «Яны маюць вялізную сілу. Той, хто стане іх валадаром, ніколі не будзе пераможаным».

Праблемы маральна-этычнага плана паспяхова вырашаюцца ў апавяданнях Уладзіміра Гаўрыловіча «Не сварыцца з нябёсамі» і «Вяртанне». Пісьменнік у аснову сюжэта кладзе сітуацыю, узятыя з той паўсядзённасці, якая часам знаходзіцца быццам у цені. Задачы ж літаратуры, прозы ў прыватнасці, пра яе пісаць. Што і робіць Уладзімір Гаўрыловіч.

Анталогія «Проза», выдадзеная ў Маскве, трапіць і ў краіны, пісьменнікі якіх прадстаўлены ў ёй. Хацелася б, каб яна стала і свайго роду наладжаннем кантактаў, якіх з некаторымі з іх паслабіліся. Каб даведаліся чытачы, якая яна, сучасная беларуская проза.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Рагнэд МАЛАХОЎСКИ

Міколу Мятліцкаму

Вечнасць спіць у халодным знямым курганні.
Дзень зямны завяршыўся паразай часовай.
Крыў бусліных цяпло ішч абудзіць світанне,
Пройдзе новы паэт сцэжкаю верасовай.
Так было. І так будзе.
Вырастаюць да зорак любоў, боль, сумленне.
Хай у Бабчыне ў хаце ў распаленай печы
Зло Сусвету згарыць.
І настане збавенне.

Дом замкнёны. Але ў сэрцы б'ецца Радзіма.
У глыбінных вірах нашы жыцці не знікнуць.
І ўваскрэснуць за дротам зямля і хаціна,
І вятроў смертаносныя ружы прыціхнуць.

Горкі вырай ці рай, блашавенне ці рана?
След у след? Ці ступаць асыражна паэту?
Столькі гукаў чароўных яшчэ не спазнана
У таемным аргане жывога Сусвету...

Калі службыш Радзіме — жывеш у народзе.
Ёсць сакральны ў тым сэнс, ісіца і патрэба.

І паэт будзе жыць за стагоддзем стагоддзё,
Да касмічных вышынь уздымаючы неба.

Шустрыя вожыкі

Мы кудысьці бяжым, як руплівыя шустрыя вожыкі.
На калючках няём, быццам лісце, і радасць, і боль.
А збіраем у сэрцы сяброў, нібы яблыкі ў кошыкі.
І ў жыццёвых віхурах не страчваемамакантроль.

На світанку — ледзь вочы расплюшчым — кудысьці спышаемся.
Залацінкі духоўнага скарбу шукаем заўжды.
Толькі гонар у нас не адняць, мы на здох абражаемся.
Толькі вожыкі ведаюць, як бараніцца бяды.

Неспакойна навокал. Мы ў свеце, нібыта на востраве.
Шустры вожык адзін супраць свету падняцца гатоў.
А нас шмат. Кіпцюры і калючкі заўсёды навостраны.
А ў душы цеплыня і надзеі святло, і любоў.

На ішчасце на дзвярах вісіць падкова,
І месяц — як падкова — за акном.
Згадаю лёс Алеся Письмянкава.
Ляццяць імгненні услед за песняром...

Як белы камень, ён глядзіць у неба,
Чытае зоры, піша кроны дрэў.
Паэту ішчасця большага не трэба.
Пакуль паэт кахае — не памрэ.

Згараў у вершах, прагнуў супакою.
Пачуцці — ў строфы,
Быццам, кроплі — ў дождж.
І так у сценах роднага пакоя
У новы ранак пераплавіў ноч.

Пасля ў працоўтва дзень ён пераплавіў.
Працоўтва паэтычнае найперш.
За межы выйсці недарочных правіл,
Каб думаць свой недапісаны верш.

Сорам

Колькі шчырыя радкі больш не кранаюць,
Не пісаўся ўжо даўно ішчымлівы верш.
Адчуваеш, як трызненні паміраюць,
І нібыта не ў сваім жыцці жывеш.

Нараджэнне, бег па крузе — безвыходнасць.
Адстраляліся вачніцы белых сцен.
І не зведаць ні любоў, ні страх, ні годнасць,
Ні пульсацыю раскрыжаваных вен.

Колькі верныя сябры ляцяць у вырай,
На алтар чужы кладуць набыты скарб.
Ды не выправіць жыццё, што легла крыва.
Кожны ў ім — сваёй няволі вечны раб.

Спадзяванні ў невядомасць адляцелі,
Ды ўрачысты ад часосці быў саўндтрэк.
А куды ішлі, за кім, чаго хацелі...
Не прызнацца ў гэтым сораме навек.

Мастак

Ты малюеш чырвоным і чорным,
Не пацерпіш халтур і падману.
Твае мары — прывідныя чоўны
У прасторы марскога туману.

Ты малюеш, бо зала пустая.
Толькі б думка не стала вар'якай.
На палотнічы свет застывае,
Як надзея ў малітве жабрацкай.

Ты малюеш ліхія імгненні,
Што разбіліся ў звоне бакала.
І дрыжыць ціхі голас натхнення
Між цяністых кутаў карнавалу.

Ты малюеш, пакуль апантаны
Існаваннем у ішчрым мінулым.
І ў мастацтва сваё — закаханы,
Беражэш яго сэрцам працуюлым.

Ты малюеш драпежныя твары,
Што ў ішалёным жыцці існавалі.
Ды карціны — нязносныя чары —
У душы карнавалу расталі.

Калі душа ператвараецца ў анёла,
Калі нябёсы ахінаюць цемрай нас, —

Расчараванню запавольваецца кола,
І надыходзіць першапачатковы час.

Калі пачуццяў усе павязі мацнеюць
І справай добрай перакрываюцца грахі, —
Зямныя сэрцы ад пакутаў не чарсвеюць,
Не памірае соладзь мараў ад тугі.

Гучаць нябесныя мелодыі наўкола,
Далёкіх продкаў чуцен клятвенны наказ.
Калі душа ператвараецца ў анёла,
Яна расказвае Усявышняму пра нас.

Паміж кубкам і вуснамі* — лета,
Прахалода самотнага рання.
У руцэ пасівела газета
З даўнім верхам пра наша каханне.

Пра надзею і радасць былою,
Што, як іскры, згасаюць у небе.
Я пачуцці свае ці ўратую
У прасторы мінулага нідзе?

Спадзяванні, як дні без падману,
Незваротна не кануць у Лету.
Я працнуся. Няхай будзе рана.
І прыцісну да сэрца газету...

Памалюся за наша каханне,
Веру ў заўтра і вольніцу думак.
Кубак кавы. Самотнае ранне —
Самачасе для творчых задумак.

Зіма ў дэпрэсіі свае пакіне цені,
І ад самоты не ўратуе нават смех.
І пачарнеюць ад пакутаў летуценні,
І згадкай ачарсцвелай стане снег.

Зіма ў дэпрэсіі кахае дапамогі.
Плывуць аблогі, як душы чарнавікі.
І плача лес уздоўж забітае дарогі,
І, пахіліўшыся, стаяць снегавікі...

* З Казіміра Камейшы.

Дар'я ДАРОШКА

Хлебны

Ну чаго табе трэба, хлопец? Хлеба?
Ды няма ў мяне яго для цябе, ці чуеш?
А мо трэба табе зорак, што месяц пасвіць у бяздонні неба?
Не? «Хлеба! — скавычаш, енчыш, — хлеба!»
Ды навошта табе гэты хлеб майго натхнення?
Нашто табе мае словы з крыніцы маіх сноў і майго жыцця?
У цябе ж таксама ёсць і жыццё, і сны, не?

«Не тое, — кажаш, — зусім не тыя яны!»
Ну што ж, трымай тады каравай маіх нябёсаў,
частуйся маім сном...

Да сонца

І травень зусім не травень.
Па сонцы сумуюць вочы.
А можа, па пожнях Наві
Смуца з туманамі крочыць?
Ступае па мёрзлай глебе,
Разоча дзікунскім ротам,
Замову на горкім хлебе
Мацуе вядзьмарскім потам.
Кідае пад ногі лету
Пыхліваю злую замечь...
Ах, сонечка, сонца, дзе ж ты?
Прыйдзі, і гэбее памяць,
І нават у самым сэрцы
Не можа Сусвет сагрэцца!
Прыйдзі!

Пешшу

Пешшу ў першы:
Прыгоды — гэта прыгожа!
Настаўніцы ўсмішка,
Быццам праменьчык скрозь лісце.
Пешшу ў дзіцінстве —
Гэта нібыта скрозь неба,

Неба, што вечна
У смутку люструюць калюжы.
Пешшу па лёсе —
Так вырошчваюць крылы.

Кава па-людску

Кава. З вяршыкамі і цукрам. Кава.
Моцная, пахне...
Ну, чым там павінна пахнуць кава?
Духмяная, добрая,
набытая ва ўнівермагу кава?
Ды нічым асабліва надзвычайным
не павінна яна пахнуць — толькі кавай.
Так, добрай, сапраўднай,
купленай ва ўнівермагу кавай!
Ці то чорнай, ці то з вяршыкамі і цукрам
сапраўднай кавай!
Так і з людзьмі...
Напэўна, думка мая не зусім ясная,
золька ды марозная, але ж...
Ну, не трэба людзям быць надзвычайнымі!
Ну няхай яны будуць проста людзьмі!
Абавязкова людзьмі.
Проста абавязкова сапраўднымі людзьмі.
Чуець? Людзьмі, і гэта абавязкова.
Каб сапраўднымі. Як кава.

Свет наш маленькі, што тое яйка!
І вельмі крохкі. І дужа мяккі —
Не на паверхні ён мяккі, што ты! —
У кожным сэрцы, што топчуць боты.

Што топчуць боты сяброўскай здрады,
І гэтай з'яве не даць нам рады,
Бо немагчыма ніяк уцяміць,
Як можна здрадай душу запляміць!

Свет жа маленькі, уразлівы, крохкі!
Ён жа даверлівы, як сон дзіцёнка!..
Свет не ўратуюць ні вершы, ні словы —
Толькі адвечная ішчырасць любові!

Мова-мама

Я хаваюся ў мову, бы ў матчыны рукі —
Прыціскаюся тварам да цяплых далоняў.
Лашчаць сэрца пшчотныя родныя гукі,
Дакранаюцца чуйныя пальцы да скроняў.

Я тулюся да мовы з глыбінным даверам,
Бы ў маленстве — да цяплых матуліных грудзей.
Раскрываю насустрэч ёй сэрца і дзверы —
Яна цешыць, калі адракаюцца людзі.

І яна захінае ў часіны навалы
Ад варажэга змрочнага злоснага слова.
Мяне мова, як мама, у зыцці задала —
У любові ўздадоўвала мама, як мова.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Бог

Ці ёсць на свеце Бог? У кожнага, напэўна, свой адказ на гэтае няпростое пытанне, а можа, і зусім простае. Не ведаю, які Ён, хто Ён, адкуль Ён, дзе Ён, але не сумняваюся, што ёсць пэўная святая сіла або энергія... У сваім жыцці я гэта адчуваў шмат разоў, хоць не заўсёды, асабліва раней, разумеў, усведамляў Яго волю і прысутнасць.

Нарадзіўся і рос я ў сям'і верніка. Тата, удзельнік вызваленчага паходу 1939 года, Савецка-фінляндскай вайны 1940 года і Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 гадоў, пасля вялікіх выпрабаванняў прыйшоў да Бога. Докладна не ведаю, калі гэта з ім адбылося, бо ў савецкія атэістычныя гады такое не віталася і лічылася нават адмоўным. Ды, наколькі памятаю з дзіцячых маіх гадоў, тата па вялікіх праваслаўных святках наведваў царкву, якая знаходзілася далёкавата ад нашай вёскі, амаль побач з раённым горадам Быхавам, у вёсцы Мокрае. Дома ва ўсім прытрымліваўся Божых заветаў, заўсёды перад тым, як сесці за абедзенны стол, чытаў малітву, пры нагодзе хрысціўся. Безумоўна, нас, дзяцей сваіх, абавязкова хрысціў у царкве. Маліцца, праўда, не прымушаў, актыўнай не прычыніў школьнаму выхаванню, дзе тады панавалі атэізм. Але яго вера, вядома, не магла не паўплываць на наша паважлівае стаўленне да святасці. Тым больш што многія элементы яе жылі ў сям'і і ў грамадстве як народныя звычкі. Напрыклад, Вялікдзень адзначаўся штораз з асаблівай стараннасцю і святочнасцю. Тата вяртаўся з усючонай з асвячонамі фарбаванымі яйкамі, булцамі, іншымі прадуктамі. Напярэдадні прывозілі ў парадак увесь дом, двор, вуліцу. Мыліся ў лазні, аспраніліся ў чыстае, рыхтавалі нямаля рознай смакаты. Тата пасціўся перад святам. Раніцай мыліся вадой з вядзерца, на дне якога ляжалі авячоныя яйкі. Асаблівы рытуал пасля татавай малітвы быў і за нашым вялікім і надта багатым велікодным сталом. Свята доўжылася цэлы дзень з наведваннем хросных, цікавымі забавамі і гульнямі.

У чым і як я адчуваў прысутнасць Бога? Шчыра скажу, пэўныя факты, што пацвярджаюць гэта, я не магу, не маю права даверыць паперы... Прыгадаю толькі некалькі выпадкаў. Калі мне было шэсць гадоў, старэйшыя хлопчыкі прапанавалі плаваць на пустым бляшаным баку ў нашым невялікім, але глыбакаватым возеры. Адпінхнулі ад берага, ды так рэзка, што я не ўтрымаўся і зваліўся ў ваду. Плаваць жа яшчэ не ўмеў, пачаў плакаць, тануць. А хлопцы на беразе не вераць, смяюцца. На маё ішчасце, на пабыўку з войска прыехаў аднавісковец, які ў гэты момант знаходзіўся нападаліць. Пачуўшы мае крыкі, здагадаўся, што да чаго, і паспеў выцягнуць мяне з возера, прывесці ў прытомнасць. Выпадковасць? Гэтак і я доўгі час лічыў. А цяпер разумею: выпадковасцей такіх не бывае.

Калі я перайшоў у дзясаты клас, лётам, ідучы аднаго разу па роднай вёсцы,

Верыць і памятаць

Абразкі

зацараваўся прыгажосцю палісадаў, дзе квітнелі, вабілі харастом розныя кветкі. І пачаў нараджацца верш, у якім я імкнуўся перадаць маю чуллівую заміланасць навакольнай прыгажосцю. Я стаў запісваць верш у сшытачак і раптам пачуў за спінай незвычайны ціці голас: «Ты станеш вядомым паэтам...» Я хуценька азірнуўся, але нікога нідзе не было. Тады я не надаў гэтаму асаблівай увагі і нікому не расказаў, каб не палічылі дзіваком. І толькі стаўшы вядомым творцам усюпніў пра гэты выпадак. Нават не столькі ўспомніў, колькі мне нагадаў хтосьці моцны і таямнічы. Упэўнены, гэта быў Божы голас. І апошнім часам, калі мне паступаюць заказы напісаць пэўны твор або кнігу, я спачатку нават не ведаю, як падступіцца да вызначанай тэмы, калі знайсці час, але наступнае раптоўны момант, і твор пачынае нібы дыктавацца з неабсяжных вышыняў ці праект будучай кнігі нечакана праясняецца ў маёй галаве. Я разумею, адчуваю, што гэта прыходзіць ад Яго, па Яго волі, прыходзіць з касмічных вышынь.

Часта на творчых сустрэчах дзеці задаюць мне прыкладна такое пытанне: чаму, калі і як я вырашыў стаць пісьменнікам? Я заўсёды шчыра адказваю, што не планаваў, не збіраўся, не ставіў перад сабой такой мэты, так атрымалася... Але глыбока ў душы разумею, чаму я стаў ім. Я быў, напэўна, абраны для гэтага, так было наканавана... Іншая справа ўжо, як я спраўляюся з гэтым вельмі высокім абавязкам. Меркаваць Яму, чытачам, грамадству, часу.

Прыгадаецца яшчэ адно здарэнне тым жа летам, калі я, дзясцікласнік, ледзь не ўтапіўся ў Дняпры. Выршыў пералыць на другі бераг, паплыў, ды на сярэдзіне ракі цяжэнне панесла мяне ў вяр. Я ведаў, што выбрацца з яго не ўдасца, таму, халадзеючы ад жаху, з усіх сіл змагаўся з плыню, імкнуўся адплыць убок ад небяспечнага месца. Ды сілы пакідалі мяне. Наглытаўся вады, у вачах пацімнела. І ў гэты момант згадаўся тата, яго паўчанне — у цяжкі момант звяртацца да Бога. «О, Божа! — толькі і змог прахрыпець я, — Божа!» І цела праз момант зноў пачало напаяўніцца жывільнай энергіяй, зноў пачаў супраціўляцца, адштурхоўвацца бліжэй да берага. І неўзабаве адчуў вялікім пальцам правай нагі пясчанае дно. Яшчэ некалькі выратавальных рухаў, і праз імгненне адчуў дно дзвюма нагамі. З цяжкасцю выбраўся на бераг, выратаваўся, а дакладней, выратавала Святая сіла.

Як адчуць Бога ў сабе? Проста і вельмі складана...

Памятаю, прыехаўшы пасля заканчэння сярэдняй школы ў Мінск, каб вучыцца далей, я пазнаёміўся з трыма вясковымі хлопцамі, з якімі пачуваў сябе лепш, як з хлопцамі-мінчанамі. Вясковыя былі больш душэўнымі, адкрытымі. Аднаго разу, калі мы ехалі ў гарадскім аўтобусе, я перадаў ім пракампасіраваць чатыры талоны. Які нечуваны гнёў выклікалі сябры ў мяне, калі яны пасля паездкі вярнулі мне ўсе талоны, не пракампасіраваўшы іх. Я рэзка асудзіў іх учынак, парваў талоны і выкінуў у смецінцу. На маю рэакцыю нехта з іх сказаў, маўляў, ніхто ж не ведае, што праехалі «зайцамі». Я цвёрда заўважым сябрам:

— А вы самі ведаеце ад гэтым. Самі сабе не падманеце! Варта быць сумленным перад самімі сабой. Цяпер лічу, што гэта якраз і ёсць пацвярджэнне Боскасці ў душы, калі чалавек сумленны сам перад сабой. Калі не можа дазволіць

сабе няпраўды, зла, крывадушша перад людзьмі і грамадствам... Жыве з Богам у душы, пазбаўляецца грахоўнасці. Дыхае любоўю.

А некалькі гадоў таму, калі захварэў на ковід і з 80 працэнтамі паражэння лёгкіх трапіў у рэанімацыю, Божая сіла зноў дапамагла ўратаваць мяне. Дзясці сутак у масцы, якая чамусьці часта адшпільвалася, задыхаючыся, схуднелы, час ад часу страчваючы прытомнасць, трызнячы, я, відаць, паміраў кожную хвіліну. Не мог есці і прымаць лекі. Кожны дзень двойчы з рук бралі па дзве невялікія ампулы крыві, ад чаго рукі счарнелі да локцяў... Калі вярталася прытомнасць, ужо амаль не было надзеі на выратаванне. Ляжаў бездапаможны, не знікалі галоўнацыці. Аднаго разу перадалі прывітанне ад каханай, яна, як і многія блізкія, сябры і родныя, перажывала, хвалялася... Гэта жывільным промнем падбадзёрала, з'явілася жаданне выжыць, пачаў прымушаць сябе трохі есці, асабліва кавалачкі сакавітай памелы, прымаць лекі. Каханне — Боскае пачуццё, прыходзіць з нябёсаў. Не дарэмна незадоўга перад смерцю вялікі калумбійскі пісьменнік Габрыэль Маркес марыў закахана, — вялікае, моцнае, прыгожае пачуццё дае сілу і веру.

Маліліся аб маім выратаванні многія, у тым ліку і знаёмыя святары. На адзінаццатыя суткі раніцай адчуў, як па целе, пачынаючы ад пальцаў ног, паступова пайшла хваля палёккі, нейкага асаблівага супакаення, незвычайнай, яшчэчотлівай ласкі. І я зразувеў, што буду жыць, што гэта Ён пакідае мяне на Зямлі, пакідае дзеля добрай місіі. Праз суткі мяне перавезлі на каталіцы ў палату. Я пачаў папраўляцца, зноў вучыўся хадзіць. Спачатку па пяць крокаў, трымаючыся за ложак і сцяну, потым па дваццаць крокаў, па пяцьдзясят, сто, дзвесце, пяцьсот... Я вяртаўся да жыцця, такога неверагодна дарагога і жаданага. Зусім па-іншаму глядзеў на свет, на людзей, на сябе, на мінулае і будучыню. Нібы толькі што нарадзіўся на свет...

Бог зноў паслаў мне нечуванае выпрабаванне, праверку на годнасць, чалавечнасць, на служэнне дабрыні, на ўменне любіць і кахаць. І, правёўшы па лабірынтах смертэльных жахаў, падараваў жыццё. Я ведаю, для чаго.

Бог ёсць. І няважна, дзе Ён, які Ён, што Ён. Галоўнае — верыць і памятаць пра Яго. Не здраджваць чалавечай сутнасці. Любіць і тварыць дабро. Бог у першую чаргу — любоў і сумленнасць перад самімі сабой.

Тата

Я мала яшчэ пісаў пра свайго тату, усяго некалькі вершаў ды загадкі ў эсе, абразках, апавяданнях. Хаця аднаго разу, прачытаўшы ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» мой абразок «Сцежкамі дзясціства», выдатны наш пісьменнік Янка Сіпакоў выказаў захапленне і значны, што варта было даць яму назву «Тата». І сапраўды, у гэтым творы, пра што б я ні згадаў, не абмінаў тату — мудрага, шчырага, клапатлівага і шчодрага, цікавага суразмоўцу, цудоўнага настаўніка.

Тата быў незвычайным чалавекам, строгім, але справядлівым, нястомным у працы, майстрам на ўсе рукі. Нарадзіўся ў нашым родным Забродзі, дзе і пражыў амаль усе свае 84 гады.

Давалася і паваяваць, і шмат дзе пабываць. У працы, турботах роўных яму я не ведаю. Кім бы ні быў: ці то брыгадзірам у калгасе, ці то лесніком, ці то даглядчыкам ракі, заўсёды цалкам аддаваўся справе, рупіўся аддана і сумленна, ды і нас, дзцей сваіх, актыўна далучаў, каб раслі працавітымі, нязломкамі, у настойлівай працы і вучобе бачылі шлях да поспеху і шчасця.

А якім здатным быў ён у гаспадарцы! Бондар і слесар, цяляр і кравец, пчаляр і садоўнік, шавец і лекар, будаўнік і кветкавод... Выдатна танцаваў, хораша спяваў.

Тата быў выдатным сем'янінам, уважлівым мужам, бацькам, дзедам. Ніколі не бачыў яго на падпітку, абыякавым, не гатовым прыйсці на дапамогу. Памятаю, калі на вятранку захварэў мой маленькі сын, то забраў яго ў вёску да сябе і лячыў травянымі настояямі. Забраў зімой, вёз каля двухсот кіламетраў. Дабіраўся аўтобусам, затым на санях.

З нашай мамай пазнаёміўся ў пачатку 1945 года, прыйшоўшы з фронту. Яго адпусцілі выходзіць траіх дзяцей, бо першая жонка памерла ад тыфу. А ў мамы ў той час на руках засталіся без бацькі двое дзяцей, першы муж загінуў на фронце. Каханне з першага позірку, як казала наша мама, апавядаючы нам пра першую сустрэчу з татам, калі ён прыехаў на кані сватацця. У аб'яднанай сям'і з цягам часу нарадзілася яшчэ шасцёра дзяцей. У нашай вялікай сям'і панавалі лад, жылі дружна, мелі ўсё сваё: і мясныя прадукты, і малочныя, і садавіну, і гародніну, і мёд, і рыбу, і ягады, і травы, і хлеб, і рознае печыва...

Памятаю, калі паміралі наша мама, яна сабрала нас, дзяцей сваіх, і сказала словы, ад якіх я ў захапленні ўвесь час, якія ўзрадавалі і радуць мяне і цяпер да слёз. Яна папрасіла нас не плакаць, як памрэ, праводзіць наступнае: «Я была вельмі шчаслівая з вашым татам». І гэтыя яе чароўныя словы — найлепшы доказ незвычайнасці і годнасці нашага тата.

Тата быў адмысловым апавядальнікам, любіў пазію. Ведаў на памяць шмат народных казак і вершаў. Малых зачароўваў казкамі так, што яны нам затым сніліся. А вершы мог дэкламаваць на прыродзе: у лесе, на лузе, каля ракі. Напэўна, ён першы абудзіў у маёй душы любоў да паэзіі. Усяляк заахочваў нас у вучобе, імкнуўся, каб мы атрымалі добрую адукацыю, падтрымліваў чытанне. Летам звычайна на цэлы дзень браў з сабой на працу, а хачелася пагуляць з аднавіскоўцамі ў футбол, валейбол. Таму я часам казаў тату, што мне патрэбна прачытаць кнігу, і ён дазваляў застацца дома. Паспяваў і з сябрамі час пабавіць, і кнігу пачытаць, бо вечарам тата ў такіх выпадках падрабязна цікавіўся, што я прачытаў за дзень.

У таты было шмат сяброў, нават сярод людзей з высокімі пасадамі. Усім ён заўсёды знаходзіў і добрае слова, і дапамогу, і пачастункі. І людзі па ўсім раёне і нават далей добра ведалі яго і паважалі.

А яшчэ тата быў вернікам, трымаўся праваслаўных святых, звычайна, запаветаў, наведваў царкву. Нядзеля ў нашай сям'і заўсёды была жаданым, святым днём, калі працаваць тата не дазваляў. Мы і раслі ў павазе да Боскасці, у святасці, у праўдзівасці, у любові. Татаў прыклад ва ўсім сам па сабе выходзіў нас. Дзякуй, дарагі тата, за высокую, добрую жыццёвую навуку!

Тандэм: бацька і сын

Сямейнаму літандэму — бацьку і сыну Расціславу і Анатолю Бензерукам — 135. У першага сна «рахунку» — дзве пяцёркі. Восем дзясяткаў — у старэйшага. І няхай юбілеі не супалі па даце, затое пара года адна — зіма. Анатолю нарадзіўся 4 студзеня 1969-га, Расціслаў Мацвеевіч — 27 лютага 1944-га. Можна і разгубіцца: пра каго першага пісаць? Што адзін, што другі журналісты і літаратары, ушанаваныя шматлікімі ўзнагародамі. У тым ліку галоўная абласная літпраэмія імя Уладзіміра Калесніка ў абодвух.

Карані Расціслава Бензерука — у вёсцы Стрыганецкія Бусні Жабінкаўскага раёна. Бацька загінуў на фронце ў Польшчы незадоўга да Перамогі. Матуля-сялянка Кацярына Усцінаўна сама гадавала сыноў, бо яшчэ ж падростаў і старэйшы Павел. Прага да творчасці ў малодшага Расціслава ўзнікла ў школьныя гады. У 1961 годзе пасля заканчэння Ракітніцкай сярэдняй школы паступіў на філалагічны факультэт Брэсцкага педінстытута імя А. С. Пушкіна. У студэнцкія гады напісаў невялікую аповесць на рускай мове «Судьба одинокой птицы», шэраг вершаў, некалькі апавяданняў для дзяцей.

Расціслаў Бензерук.

Яго захапленне падтрымаў прафесар і вядомы пісьменнік, даследчык літаратуры Уладзімір Калеснік. Параіў даслаць першыя творы Янку Брылю, які стаў членам ацаніў апавяданні. Адно з іх — «Ленкін характэр» — дэбютавала ў газеце «Зорька».

Пасля інстытута па размеркаванні працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў Бастынскай сярэдняй школе Лунінецкага раёна. Тут і з'явіўся на свет сын і будучы калега па літаратурным цэху. Пісаліся новыя і новыя творы. А разам з імі з'яўляліся і новыя апекуны: Васіль Вітка, Алена Васілевіч, Мікола Чарняўскі, Уладзімір Ліпскі... Казкі, апавяданні, гумарэскі Расціслава Бензерука друкаваліся ў «Вясёлцы», «Бярозцы», «Піянеры Беларусі», «Работніцы і сялянцы», «Вожыку», «Чырвонай змензе»... Тройчы браў удзел у Рэспубліканскай нарадзе маладых літаратараў у Каралішчавічах. Сустрэчы са знакамітымі пісьменнікамі і з таленавітымі пачаткоўцамі канчаткова пераканалі яго: я ж — беларус, і буду пісаць толькі па-беларуску, і перакладаць на беларускую мову пісьменнікаў з іншых краін. Пачынаючы з 1972 года яго творы ўжо на роднай мове ўключаюць у падручнікі для малодшых школьнікаў.

У 1971 годзе разам з жонкай Вольгай Рыгораўнай і сынам вярнуўся ў Жабінкаўскі раён, у вёску Азяты. Некаторы час настаўнічаў, а з 1974-га — супрацоўнік раённай газеты «Сельская праўда». У 1973 годзе яго казка «Зайцаў кажухок» увайшла ў чытанку «Роднае слова» для першага класа агульнаадукацыйных школ; пазней у дапаможнік для дзіцячых садкоў было ўключана апавяданне «Новы зуб». На сёння дзень больш чым 13 казак пісьменніка змешчаны ў школьных падручніках.

Першая кніга апавяданняў і казак для дзяцей «Вавёрчына дзюк» з'явілася ў снежні 1975 года ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Ужо быў даволі вядомы як малады таленавіты дзіцячы пісьменнік. У 1986-м у часопісе «Бярозка» з'явілася аповесць «Цвёрды арэшак», у якой аўтар закрануў тэму дзіцячай злачыннасці. Неўзабаве некаторыя казкі былі ўключаны ў калектыўны зборнік «Птушка шчасця». У 1997-м выйшлі адразу дзве кнігі: для маленькіх — зборнік казак «Чаму сонца рана ўстае?» і для дарослых — кніга вершаў «Тры свечкі». У 2004-м выдадзены яшчэ адзін зборнік казак — «Зайцаў кажухок». Увогуле, гэты жанр яго любімы. Дзіцячыя творы абавязкова носяць пазнавальны характар, вучаць кемлівасці і ўдумлівасці, прывабліваюць займальнасцю, гумарам, сапраўднай казачнасцю, змястоўнасцю, уманнем багачы незвычайнае ў звычайным, сонечнай дабронай. Таму і перакладаліся на іншыя мовы. Расціслаў Бензерук — вядомы перакладчык з рускай, украінскай, польскай моў. У 2006 годзе стаў пераможцам абласнога конкурсу сярод журналістаў на найлепшы нарыс у намінацыі

«Наш сучаснік». Аўтар зборніка вершаў і перакладаў «Вясёлка сяміколерная» (2005), кнігі апавяданняў і аповесцей «Добры звычай» (2005), дакументальнай аповесці «Колодец памяти» (2006, у суаўтарстве з сынам Анатолям), абразкоў пра Васіля Вітку «Жыў на свеце дзед Васіль» (2006, у суаўтарстве з В. Крысько), зборніка нарысаў пра вядомых землякоў «Сорак дарог» (2007, у суаўтарстве з сынам).

Кніга «Аўтаграфы» (2008) — яркі летапіс літаратурнага жыцця Берасцейшчыны, дзе па-майстэрску распавядаецца пра Алеся Каско, Івана Арабейку, Васіля Сахарчука, Васіля Гадульку, Ніну Маціш, Яўгенію Янішчыцу, а таксама пра тых, хто наведваўся на Берасцейшчыну, — Янку Брылю, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Рыгора Барадуліна, Івана Шамякіна, Міколу Чарняўскага і іншых.

У 2008 годзе Расціслаў Мацвеевіч становіцца лаўрэатам прэміі імя Уладзіміра Калесніка ў намінацыі «Дзіцячая літаратура». У 2012-м за актыўнае супрацоўніцтва з часопісам «Вясёлка» ўганараваны прэміяй імя Васіля Віткі. Праз колькі месяцаў выходзіць новая кніга казак «Пагапка і яго сябры». Некалькі твораў змешчаны ў калектыўных зборніках «Куды блінок заціся?» і «Цвёрды арэшак». Творы перакладаліся на славацкую, украінскую, рускую мовы.

Цяпер жыве ў Жабінцы. Любоў да роднага слова, цікавасць да гісторыі, культуры Беларусі разам з жонкай, таксама настаўніцай, перадалі дзецям. У выніку ў літаратуры з'явіўся яшчэ адзін Бензерук.

Анатолю Расціславічу з дзяцінства захапляўся гісторыяй, марыў стаць гісторыкам і журналістам. Пасля школы паступіў на гістарычны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, які скончыў у 1994-м. Пасля першага курса два гады служыў у войску, а з трэцяга перавёўся на завочнае аддзяленне, уладкаваўся настаўнікам гісторыі ў Якаўчыцкую СШ Жабінкаўскага раёна.

У 1996—1997 гадах задумаў і ажыццявіў на Брэсцкім абласным тэлебачанні праект, прысвечаны гісторыі Брэсцшчыны, які трансліраваўся ў прамым эфіры. У 1998-м Анатолю Расціславічу прапанавалі пасаду спецыяліста і вядучага метадыста па ахове гісторыка-культурнай спадчыны аддзела культуры Жабінкаўскага райвыканкама. Дзесяць гадоў прысвядзіў справе аховы даўніны.

Адначасова прымаў удзел у археалагічных раскопках у Браславе (1989), вёсках Завоссе Баранавіцкага раёна, Пашавічы Браслаўскага раёна (1990). Удзельнічаў у стварэнні мемарыяльнага пакоя Касцюшкі ў Малых Сяхновічах (2002—2003) і музея партызанскага атрада імя М. Чарнака ў Старым Сяле (2003). Адзін з ініцыятараў узвядзення Крупчыцкай капліцы ў вёсцы Чыжэўшчына на месцы бітвы 1794 г. і помніка на месцы масавага расстрэлу карнікамі мірных жыхароў яўрэйскай нацыянальнасці каля вёскі Хадасы (2004). Удзельнік навукова-практычных канферэнцый у Гродне і Брэсце (1994), Мінску і Уздзе (1997), у Мацявічах (Польшча) (1998, 2003, 2005), у Іванаве (2005), ва Уладзімір-Валынску (Украіна) (2017) і інш.

За працы па краязнаўстве і ахове гісторыка-культурнай спадчыны ўзнагароджаны Ганаровай граматай Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта (1998), Граматай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь (2003)...

З 1985-га публікаваў артыкулы ў газеце «Сельская праўда», у абласных і рэспубліканскіх выданнях. У 2009-м вырашыў сур'ёзна заняцца журналістыкай. Уладкаваўся загадчыкам аддзела пісьмаў і сацыяльных праблем раёнік. Галоўная тэма публікацый Анатоля Расціславіча — гісторыя роднага краю.

Аўтар і ўкладальнік кніг «Наш край — Жабінкаўшчына: дапаможнік па гісторыі Беларусі» (1996), «Памяць нашае зямлі: гісторыка-культурныя мясціны Жабінкаўскага раёна» (2002), «Касцюшкі-Сяхновіцкія: гісторыя старадаўняга роду» (2006), «Колодец памяти» (2006), «Сорак дарог» (2007; дзве апошнія ў суаўтарстве з бацькам), «Крупчыцы. 1794 год: падзеі і памяць роднай гісторыі» (2007), «Дарогамі роднага краю: турыстычныя маршруты Жабінкаўскага раёна» (2007), «Свята для сэрца: невялікія гісторыі для маленькіх беларусаў» (2009), «Мячы Грунвальда, альбо Дванаццаць абаронцаў караля» (2012). Адзін са стваральнікаў гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць. Жабінкаўскі раён» (1999), турыстычнага даведніка «По родным местам Тадеуша Костюшко».

За кнігу «Свята для сэрца» ў 2009-м уганараваны літаратурнай прэміяй імя Уладзіміра Калесніка ў намінацыі «Дзіцячая літаратура» і стаў лаўрэатам рэспубліканскага літаратурнага конкурсу «Лепшы твор 2009 года» ў галіне дзіцячай літаратуры. Аповесць «Мячы Грунвальда, альбо Дванаццаць абаронцаў караля» ў лютым 2013-га адзначана на Нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі» дыпламам I ступені і ганаровым знакам «Залаты фаліант» у намінацыі «Літфармат». Пераможца абласнога конкурсу журналісцкага майстэрства на Брэсцшчыне ў намінацыі «Ахова гісторыка-культурнай спадчыны» (2011), дыпламант конкурсу «За актыўную творчую дзейнасць у Год кнігі» (2013).

У верасні 2017 года падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Полацку правёў пазнавальную праграму «Добрую кнігу — дзецім», ўзнагароджаны граматай за актыўны ўдзел у рэспубліканскай акцыі «Лета з добрай кнігай». У 2018 годзе ў Брэсцкай гарадской бібліятэцы імя А. С. Пушкіна адбылася прэзентацыя анталогіі «Літаратурная прастора Брэсцшчыны», у якой упершыню пад адной вокладкай сабраў творы 58 аўтараў.

Нарэшце, напрыканцы 2023-га ў Выдавецкім доме «Звязда» выйшла ў свет 13-я па ліку кніга, жанр якой аўтар абазначыў як дакументальная аповесць-эсэ, — «Галавасек». Твор прысвечаны вёсцы Драмлёва і ён 183 жыхарам, спаленым 11 верасня 1942 года. У пачатку апошняга месяца 2023 года, напярэдадні Міжнароднага дня памяці ахвир генцыду (9 снежня), адбылася прэзентацыя гэтага выдання ў Брэсцкай абласной бібліятэцы імя Максіма Горкага.

Анатолю Бензерук.

Анатолю Расціславічу ў сваёй прамове прызнаўся, што твор пра жахлівыя падзеі ў вогненнай вёсцы ствараўся пакутліва і доўга — цягам дзесяці гадоў, бо давалася шмат прапрацаваць у архівах, запісаць успаміны жывых сведкаў трагедыі. У выніку яму ўдалося напоўніць данесці ўсю праўду пра тое страшнае злачынства фашысцкіх нелюдзяў і пра гора землякоў.

Юбіляр і далей працягвае нястомна працаваць, публікаваць у розных беларускіх выданнях, сустракацца з чытачамі. Аўтару гэтых радкоў прыемна памятаць нашы творчыя і проста чалавечыя стасункі. Гэтак жа прыемна было назіраць падчас шматлікіх мерапрыемстваў і паездак, нярэдка даволі працяглых, за тым, як пісьменнікі бацька і сын цёпла ставяцца адзін да аднаго, нібыта неразлучныя сябры. А тым, што таксама прымаў удзел у іх літаратурным лёсе (прапапоўваў іх высокамастацкай кнігі савету па прусуджэнні літаратурнай прэміі імя Уладзіміра Калесніка, і гэтыя прапановы прымаўся аднагалосна, як і аднагалосна была прынята прапанова аб прыячці Бензерука-малодшага ў Саюз пісьменнікаў Беларусі), проста ганаруся. Дай Бог сямейна-пісьменніцкаму тандэму далейшых творчых поспехаў.

Анатолю КРЭЙДЗІЧ

Мора, літаратура, юбілей...

Калі ўпершыню ўбачыла гэты фотаздымак, то адразу прыгадала радкі вядомай песні: «Морык вразвалочку сошел на берег...» і вельмі лёгка ўявіла, як малады Васіль Найдзін нетаропка, знарок злёгка пахістваючыся, сыходзіць пасля гайданкі на марскіх хвалях на цвёрдую сушу. Але не юнгам, як спяваецца ў шлягерах, а сапраўдным старым марскім воўкам — у званні старшага матроса, праслужыўшы на флоце ажно чатыры гады.

Васіль Найдзін.

нават будучы камсамольскім сакратаром». І тут жа дадае: «Тое, што я напісаў, магчыма, спрэчна. А можа, нават і няправільна. Тады папраўце мяне. Раскажыце мне, што можа зрабіць камсамол, каб павысіць воінскую дысцыпліну?»

Невыпадкова праз некалькі гадоў у газеце (на першай паласе) з'явіўся артыкул і пра самога Васіля Найдзіна. У ім згадлі ўсё: — і яго літаратурныя поспехі, і работу ў якасці фотакарэспандэнта (нездарма артыкул названы «Всегда с фотоаппаратом»), і шматлікія заахвочванні ад камандавання. А яшчэ тое, што «Василий — принципиальный, честный. Снимки его в газете всегда воспринимаем как благодарности за отличное выполнение воинского долга» (так піша аўтар артыкула).

Не памылкова, калі адзначу, што такім — прыныцповым, ідэйным, бескампрамісным, прамым, сумленным, прамадушным, чыстасардэчным, шчырым, прыстойным, адкрытым — Васіль Іванавіч вядомы ўсім, хто з ім знаёмы. А знаёмых, калег, сяброў у яго ой як багата! Лічыце самі. З 1963 да 1967 года Васіль служыў на караблях і ў часцях

Чарнаморскага і Балтыйскага флотаў. Тады ж, дарэчы, у 1965 годзе, было надрукавана і яго першае гумарыстычнае апавяданне — у газеце «На страже Балтыкі». Пасля флотскай службы трапіў на родную зямлю: працаваў у Быльніцкай раённай газеце фотакарэспандэнтам, літспрацоўнікам, загадчыкам аддзела, намеснікам рэдактара. Завочна скончыў Магілёўскі педінстытут, а потым — і Вышэйшую партыйную школу (група рэдакцыйна-выдавецкіх работнікаў).

Пераезд у сталіцу паспрыяў і новым кар'ерным паваротам. Васілю Іванавічу пашчасціла трапіць на працу ў самае галоўнае «калючае» выданне рэспублікі — часопіс сатыры і гумару «Вожык» (орган ЦК КПБ(б)). Ды куды — у аддзел фельетонаў — самы «гарачы цэх»!.. Працу ў «Вожыку» Васіль Іванавіч і дагэтуль заўсёды згадвае з цеплынёй, удзячнасцю і, безумоўна, гумарам (вясёлых гісторыяў хапала і падчас камандзіровак, і ў самой рэдакцыі). Ну, а далей пайшла больш «сур'ёзная» служба — 10 гадоў працаваў намеснікам галоўнага рэдактара абласной газеты «Мінская праўда», а потым 17 гадоў узначалваў рэдакцыйна-выдавецкі аддзел Сакратарыята Вярхоўнага Савета, затым — Рэдакцыйнае ўпраўленне Сакратарыята Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Тады на літаратурную дзейнасць літаральна не хапала часу. Велічэзны аб'ём работы: рэдагаванне і карэктура праектаў законаў, работа з іншымі дакументамі, стэнаграфамі, пераклад тэкстаў на рускую і беларускую мовы, да таго ж — тэрміны, адказнасць... Ды і няёмка было, як прызнаваўся неяк у размове са мной Васіль Іванавіч. Дарэчы, асобныя творы Васіля Найдзіна перакладзены на рускую, украінскую, літоўскую, туркменскую і польскую мовы. Пры гэтым сам аўтар шчыра адзначае, што нікога нікуды за межы нашай Беларусі не пасылаў і не перадаваў іншым шляхам.

Творчы набытак Васіля Найдзіна, між тым, не выглядае сціплым. Друкаваўся на старонках штотыднёвіка «ЛіМ», часопісаў «Беларусь», «Вожык», «Работніца і сялянка», газет «Физкультурник

Белоруссии», «Звязда», «Чырвоная змена», «Знамя юности». Яго творы гучалі па радыё ў перадачы «На вясёлай хвалі», іх чыталі артысты эстрады.

Першаа кніга лабачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура» — «Адаю вам» (1984). У Бібліятэцы «Вожыка» — зборнікі апавяданняў і гумарэсак «Мужчынскія сакрэты» (1981), «Сустрэнемся ў Барселоне» (1991). Творы змяшчаюцца ў калектыўных зборніках «Сакрэт фірмы» (1979), «Кубік Рубіка» (1987), «Размова па шчырасці», «Ад гарэлки розум мелкі» (абодва 1990). Выйшлі кнігі «Кветка кактуса» (1992), «Анюціны вочкі» (2017), «Матрошкі з малаткамі» (2018), «Сустрэнемся на стадыёні» (2019) і іншыя.

Якім словам можна ахарактарызаваць літаратурныя творы Васіля Найдзіна? Коротка не атрымаецца. Але найперш, здаецца, і крытык, і чытач адзначаць, што яны жыццёвыя, сюжэты не штучныя, а падказаны рэчаіснасцю, цікавыя, дыяпазон тэм вельмі шырокі, персанажы яркія, з вызначнымі характарамі. Аўтар знаходзіць патрэбныя словы, каб трапна, дакладна апісаць і характары герояў, іх псіхалогію, матывы ўчынкаў, і абставіны, акалічнасці, у якіх адбываюцца падзеі. Убачыць гумар і сатыру Васіль Іванавіч можа ў самых звычайных сітуацыях і з'явах — там, дзе, як кажуць, нічога не прадрала смеху. Для гэтага трэба валодаць талентам гумарыста і сатырыка. Васіль Найдзін — вядомы майстар у гэтай справе.

Дарэчы, «ЛіМ» і Васіля Іванавіча звязваюць творчыя сувязі даўжынёй амаль у паўвека! На старонках штотыднёвіка ў розны час друкаваліся гумарэскі, апавяданні, былі Васіля Найдзіна, рэцэнзіі на яго новыя кнігі. Сяброўства плённае, адметнае, аўтар ім даражыць і, упэўнена, гэта ўзаемна.

Хоцання шчыра павіншаваць Васіля Іванавіча з цудоўным, значным юбілеем — 80-годдзем! Письменнік сустракае яго з важкімі літаратурнымі набыткамі, з творчымі задумамі і планами. Няхай яны ажыццявяцца, прынясуць годны плён, а Васілю Іванавічу будзе мора па калена.

Юлія ЗАРЭЦКАЯ

Цар Афрон з Бешанковіч

Сёлета — 130-годдзе з дня нараджэння Веняміна Рыгоравіча Гута. Ці Веняміна Гутмана (1894—1949), савецкага акцёра. Не блытайце з Давідам Гутманам (1884—1946), які здымаўся ў фільме «Дзеці капітана Гранта» ў ролі Мак-Набса. Дарэчы, Давід Гутман — другі рэжысёр ці сур'жысёр гэтага знакамітага фільма 1936 года... І, што таксама не меней цікава, — родны брат Веняміна Гута. Праўда, Давід нарадзіўся ў Ветцы, на Гомельшчыне, а вось Давід Рыгоравіч праз дзесяць гадоў пасля старэйшага брата — у Бешанковічах, на Віцебшчыне.

У сярэдзіне 1910-х гадоў Венямін вучыўся ў Медыцынскім універсітэце ў Нансі. Гэта — Францыя. Нансі — адміністрацыйны цэнтр дэпартаменту Мёрт і Мозель у рэгіёне Латарынгія. Размешчана паселішча на рацэ Мозель. Даволі прыгожыя мясціны!.. Даліна Мозеля вядомая як раён вінаградарства. Клімат тут даволі цёплы. Шырокую вядомасць у свой час атрымала мозельскае віно. У гэтых мясцінах найбольш распаўсюджаны пірог з цыбулі — страва, якая ўжо захапіла і многіх беларусаў, якія і ведаць, магчыма, не ведаючы, дзе вынайздана такое кулінарнае дзіва... І, хто ведае, можа быць, наш бешанковіцкі зямляк нават стаў бы сапраўдным нансіцам (так называюць жыхароў французскага горада), калі б не цяжкая хвароба, што перашкодзіла завяршыць вучобу.

У 1917 годзе Венямін Гут вяртаецца ў Расію. У тым самым годзе ўпершыню выступае ў Вятцы (Кіраве) як артыст эстрады. Тэатральныя, эстрадныя традыцыі ў гэтым краі даволі багатыя. Драматычны тэатр быў заснаваны ў Вятцы

яшчэ ў 1877 годзе. У розныя часы тут ставілі спектаклі па п'есах А. Астроўскага, А. Чэхава, Ф. Дастаеўскага, І. Буніна...

З 1922 года ўраджэнец Бешанковіч у Маскве. Сумесна з канферансё М. Арэшкіным стварае «Цвярскі тэатр». А яго брат Давід Гутман на той час арганізоўвае Маскоўскі тэатр сатыры і становіцца яго першым дырэктарам і мастацкім кіраўніком... Праз некаторы час здарылася бяда. Веняміна арыштавалі. З 1924 года ён знаходзіцца ў месцах пазбаўлення волі. Праўда, у знявольненні ставіць спектаклі, арганізоўвае канцэрт, вядзе тэатральны турток.

У 1929 годзе акцёр і рэжысёр, а яшчэ і тэатральны педагог з астражонным, турэмным стажам, вяртаецца да нармальнага жыцця. Выступае як канферансёр. З 1936 года і да канца жыцця найбольш выяўляе сябе як артыст арыгінальнага жанру. Служыць Мельпамене і глядачу ў штаце Маскоўскага канцэртнага аб'яднання. Выконвае камедыі і парадыйныя нумары ў жанры тантамарэсак. Што ж гэта за дзіва такое?.. Увогуле, калі не ведаецца, то варта

Венямін Гут у фільме «Канёк-Гарбунок».

патлумачыць, што тантамарэскай называюць лялек у ляльным тэатры, лялек, у якіх галава чалавека і ляльчае цела. Акрамя акцёра, чыя галава відаць глядачам, для кіравання рукамі, нагамі, тулавам тантамарэска бываюць задзейнічаныя іншыя акцёры...

У 1939—1940 г. Венямін Гут падрыхтаваў па-свойму ўнікальны нумар «Новая казка пра рыбака і рыбку, ці Ляльказ-джаз». У праграме дзейнічалі лялькі, якія самастойна рухаліся. Лялькі былі ростам з чалавека. Венямін Рыгоравіч выступаў у ролі кіраўніка аркест-

ра. Аўтарам музыкі да нумара з'яўляўся легендарны кампазітар і піяніст Аляксандр Цфасман (1906—1971), вядомы родапачынальнік джаза, у 1939—1946 гады — кіраўнік джаз-аркестра Усеаўскага радыё. Дарэчы, па бацькоўскіх каранях Цфасман — з Гомельшчыны (яго бацька, цырульнік Навум Цфасман, нарадзіўся ў Петрыкаве).

У час Вялікай Айчыннай вайны Венямін Гут падрыхтаваў нумар «Адкрытыя вокны ТАСС». Выкарыстоўваючы добра адпрацаваны ім жанр тантамарэсак, злучае і з'едліва выдаваў сатыру на Рыбентропа, Манэргейма, гітлераўскага «астролога» і інш. В. Гут шмат выступаў у шпітальных, ездзіў са сваёй праграмай на фронт. З 1943 да 1949 года Венямін Рыгоравіч з'яўляўся мастацкім кіраўніком цыркавога аддзела Усерасійскага гастрольна-канцэртнага аб'яднання (Росканцэрта). Ставіў арыгінальныя нумары артысту-эксцэнтрыку Івану Байду, ілюзіяністу Давіду Чыгашвілі, братам Маслоўшым...

Вообраз нашага бешанковіцкага зямляка застаўся і ў фільмаграфіі. У 1939 годзе Венямін Гут сыграў у эпізодзе фільма «Залатыя ключы», а праз два гады — цара Афрона ў фільме «Канёк-гарбунок» (першы савецкі фільм-казка, пастаўлены на студыі «Саюздэцфільм» рэжысёрам Аляксандрам Роу).

Памёр Венямін Рыгоравіч Гут у Маскве ў 1949 годзе.

Мікола БЕРЛЕЖ

Стылістыка Апалінарыя Гараўскага

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі апошнім часам радуе глядача найлепшымі ўзорамі акадэмічнага жывапісу са сваіх скарбонак. Напрыклад, да 28 студзеня ў наведвальнікаў ёсць магчымасць пазнаёміцца з выстаўкай «Апалінарыў Гараўскі», прысвечанай 190-годдзю знакамітага жывапісца, малявальшчыка і педагога. Куратар часовай экспазіцыі — Юлія Лісай, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела замежнага мастацтва музея.

Жыццё апалінарыя Гараўскага звязаны галоўным чынам з сённяшнімі Беларуссю і Расіяй. Нарадзіўся на Бярэзіншчыне, але кар’еру зрабіў у Санкт-Пецярбургу. Ствараў і тут, і там. Таму сёння дзве краіны маюць права гаварыць пра свайго Апалінарыя Гараўскага, мастака, які выбраў шлях яшчэ ў юнацтве і прытрымліваўся ўласных прынцыпаў да канца жыцця.

Нарадзіўся Апалінарыў Гараўскі ў 1833 годзе ў сям’і збяднелай шляхты. Месцам нараджэння паўсюль значыцца маёнтак Уборкі былога Ігуменскага павета Мінскай губерні (цяпер гэта Бярэзінскі раён Мінскай вобласці). Між тым некаторыя даследчыкі згадваюць, што ў метрыцы гаворыцца аб іншым месцы нараджэння — Наборках (недалёка ад Уборкаў). З дакладнай датай нараджэння таксама, здаецца, не вызначыліся. Шмат дзе фігуруе 23 студзеня, аднак метрыка гэтаму супярэчыць. У ёй стаіць дата 18 (30) студзеня.

Вучыўся будучы мастак у Брэст-Літоўскім кадэцкім корпусе. Тады талент хлопчыка заўважыў архітэктар Мікалай Бенуа, які паўплываў на тое, каб Апалінарыў

Гараўскі трапіў на вучобу ў Санкт-Пецярбург. Там юнак праходзіў падрыхтоўку ў Імператарскай Акадэміі мастацтваў. Дарэчы, ужо ў студэнцтве яго заўважылі крытыкі і калекцыянеры. А пейзаж «Балота» (1852) набыў нават імператар Аляксандр II.

Пасля заканчэння вучобы, згодна з завяздзёнкай акадэміі, Апалінарыў Гараўскі атрымаў стыпендыю, якая дазваляла ўдасканаліць прафесійнае майстэрства за мяжой. Жэнева, Дзюсельдорф, Рым, Парыж... Аднак мастаку была не даспадобы замежная мастацкая манера. Не абдыўшы ў Еўропе нават тэрміну навучання,

Апалінарыў Гараўскі «Вечар», 1854 г.

ён вярнуўся ў Расійскую Імперыю. Там яму прысвоілі званне акадэміка жывапісу — за заробленае падчас вандроўкі. Амаль два дзесяцігоддзі Апалінарыў Гараўскі выкладаў у Пецярбургскай малявальнай школе пры Таварыстве заахвочвання мастацтваў. Паспяваў шмат вандраваць і працаваць над палотнамі падчас і пасля паездак. Так, перыяд творчай актыўнасці прыпаў на сярэдзіну — другую палову XIX стагоддзя. Тады мастацкі працэс віраваў, жывапіс і погляд грамадства на яго змяняліся, аднак на стылістыку работ майстра гэта амаль не паўплывала. Апалінарыў Гараўскі быў прыхільнікам акадэмізму. Мастацтвазнаўцы падкрэсліваюць, што пейзажы створаны старанна і добрасумленна па ўсіх правілах акадэмічнай вывучкі,

Апалінарыў Гараўскі (?) «Вечар у Мінскай губерні», 1870-я (фрагмент работы).

а ілюзорна-рэалістычныя партрэты ўпісваюць яго творчасць у рэчышча акадэмічнага рэалізму сярэдзіны XIX стагоддзя.

Апошнія гады праёў у маентку Кірылавічы (135 кіламетраў ад Санкт-Пецярбурга). З жыцця пайшоў 10 красавіка 1900 года ў сталіцы. Пахаваны на Выбаргскіх могілках.

Сёння значная колькасць работ аўтара знаходзіцца ў Расіі, напрыклад, у Рускім музеі і Трацякоўцы (дарэчы, мастак сябраваў з Паўлам Трацяковым, уплываў на яго ў пытаннях калекцыяніравання). Большай жа часткай карцін валодае Нацыянальны мастацкі музей Беларусі (каля чатырох дзясяткаў экспанатаў). Яшчэ адно «беларускае» палатно належыць карпаратыўнай калекцыі Белгазпрамбанка. Гэта пейзаж «Замак» (1868), які таксама ўвайшоў у экспазіцыю.

Аснову выстаўкі склалі творы з калекцыі НММ. Упершыню за апошнія 40 гадоў прадстаўлена адмысловая панарама творчасці Апалінарыя Гараўскага ў кантэксце мастацкага жыцця сярэдзіны XIX стагоддзя. Праект, апроч іншага, прэзентуе новыя атрыбуцыі. Так, нядаўна калекцыя твораў Апалінарыя Гараўскага паменшылася на дзве карціны, што звязана з дэтальным даследаваннем партрэтаў «Старая, якая моліцца» і «Юрэй, які моліцца». Цяпер іх аўтарства прыпісваецца невядомаму мастаку. Побач з работамі — падрабязнае тлумачэнне сітуацыі. Вядома, што работу «Старая, якая моліцца» (1857) Апалінарыў Гараўскі лічыў найлепшым партрэтам у сваёй творчасці. Згаджаліся з ім і крытыкі, калегі. Месцазнаходжанне арыгінальнай карціны і аўтарскай копіі 1873 года невядома...

P. S. Згодна з канцэпцыйнага праекта, прысвечанага творчасці знакамітага жывапісца, у экспазіцыю ўключылі работы яго настаўнікаў па Акадэміі мастацтваў — творы Фёдора Бруні і Максіма Вараб’ева, а таксама твора брата мастака — пейзажыста Іпаліта Гараўскага.

Ю́генія ШЫЦЬКА

Апалінарыў Гараўскі «Каля кузні», 1862 г.

Гартаючы дзённікі вандроўніка

Моваю мастацтва праект «Сузор’е вандроўніка» нагадвае пра тое, што кожны з нас — таямнічы вандроўнік, які крочыць шляхам, не падобным на іншыя, пакідаючы адметны след у сузор’і чалавечых лёсаў... Гэта не наша выснова, а меркаванне стваральнікаў выстаўкі ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў на Нярасава, 3. Напэўна, без гэтага арыенціра вельмі лёгка заблудзіць у нязвыклый і няўтульнай прасторы аўтарскіх думак і пошукаў.

Выстаўку «Сузор’е вандроўніка» склалі жывапіс і скульптура са збору Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў. Створаныя ў абстрактнай манеры жывапісныя палотны і скульптурныя кампазіцыі складаюць, на думку стваральнікаў, залаты фонд галерэі. Аўтары работ — жывапісцы Анатоль Кузняцоў,

Віктар Шылко, Сяргей Катран і Віктар Ціханаў, скульптары Павел Герасіменка і Валерый Малахаў. Эксперыменты аўтары здзяйснялі ў 1990-я — пачатку 2000-х гадоў.

Прадстаўленыя творы выяўляюць думкі розных мастакоў аб працэсах стварэння Сусвету, аб існаванні чалавека на гэтай зямлі, аб такіх катэгорыях, як «жыццё» і «смерць». Сярод найбольш яркіх і красамоўных работ — «Дзённік стомленага вандроўніка» (2008) з дзвюх частак пэндзля Анатоля Кузняцова. Гэты тэкст (у прамым і пераносным сэнсах) пабудаваны на супярэчнасцях розных форм і зместаў. Палатно — бяццам чыстае ліст для занатавання разваг аб самых розных ідэях і канцэпцыях. Плынь аўтарскіх думак зачароўвае, і губляюцца ўсе сэнсы, пазбаўляюцца значэнняў знакі...

Знайшла сваё адлюстраванне на выстаўцы і біблейская тэма. Трыпціх

Анатоль Кузняцоў «Вібрацыя святла 1», 1995 г.

«Дарога ў Іерусалім» (2017) Віктара Шылко прапануе глядачу здзейсніць вандроўку ў Вечны горад. Натураліна, назіральнік павінен сам знайсці дарогу да яго, мастак толькі расставіла ўказальнікі да святых мясцін. Да падзей Бібліі звяртаецца і Павел Герасіменка са скульптурай «Ноеў каўчэг» (1996). Ключавы складнік кампазіцыі — вобраз яйка, сімвал адраджэння і бясмерця.

Мэтай абстрактнага мастацтва заўсёды быў пошук. Пытанне толькі ў тым, што з’яўляецца прадметам гэтага пошуку. Хтосьці імкнецца адшукаць новыя формы ўзаемадзеяння з матэрыялам, іншыя прагнуць выказаць па-новаму — намёкам, згадкай, танальнасцю — даўно вядомае і зразумелае, нехта знаходзіцца ў вечнай пагоні за сакавітымі

асацыяцыямі, а самыя апантаныя спадзяюцца прыйсці да ведання ісціны ў мастацтве. Але самае галоўнае, што нефігураўнае мастацтва факусіруецца на ўнутраным свеце мастака і яго ўспрыманні навакольнага свету. Гэта выглядае абсалютнай трагедыяй для глядача, выклікам, які, між іншым, дае яму поўную свабоду: кожны вольны тлумачыць творы абстрактнага мастацтва па-свойму і знаходзіць у іх сэнс і значэнне, зыходзячы са свайго ўспрымання і досведу. І тады ніякі пэўны «сузор’і» не перашкоджаць падарожнічав.

Выстаўка «Сузор’е вандроўніка» будзе доўжыцца да 18 лютага.

Віктар Ціханаў «Снег у чорным квадраце», 2006 г.

Віктар Шылко «Дарога ў Іерусалім» (трыпціх), 2017 г.

Ю́генія ШЫЦЬКА

Паўвекавы алмаз «Харошак»

Вясна. Лета. Восень. Зіма. Поры года змяняюць адна адну і, здаецца, паўтараліся мільёны разоў, але кожны раз новыя і чаканыя, кожны раз дораць радасці і адкрыцці. Так і Беларускі дзяржаўны акадэмічны заслужаны харэаграфічны ансамбль «Харошкі». Безліч канцэртаў і праграм на аснове фальклору і народных традыцый штораз зачароўваюць і натхняюць. Чаго толькі варты «Полацкі сшытак» — нацыянальны здытак музыкі XVII ст. Таксама ў рэпертуары такія вядомыя кампазіцыі, як «Гусарыкі», «Вясюлуха», «Лянсей», «Камарынская», «Субота», «Каляда», «Юр'еў конь», «Беларуская выселле», «Купальская сюіта», «Вечар у замку», «Сакалінае паляванне» — усяго больш за 80 харэаграфічных нумароў, пастаўленых Валянцінай Гайвой. У чым сакрэт поспеху «Харошак», мы даведаліся ад удзельнікаў калектыву.

Калі гэты артыст толькі выходзіць на сцэну — яму ўжо апладзіруюць. Саліст Фёдар Балабайка, заслужаны артыст Беларусі, танцуе ў калектыве 48 гадоў, амаль яго ровеснік, ды не раслабляецца, дысцыплінае сябе: «Каб не страціць планку, якую маеш, і трымаць яе на ўзроўні. Бо ўніз апусціцца можна заўсёды. Тое, што напрацавана гадамі, складана ўтрымаць. Некаторыя думаюць: вось як выйдзем, як дадзім, а выходзяць — і не атрымліваецца. Усё залежыць ад таго, як працуеш на рэпетыцыях», — перакананы Фёдар Якаўлевіч. Свайм прафесіяналізмам, прызнаецца, абавязаны Валянціне Гайвой і Мікалаю Дудчанку, стваральнікам ансамбля. Карыснай стала іх патрабавальнасць. Артыст аддаў «Харошкам» большую частку жыцця. Адна з важных рыс Фёдара Якаўлевіча — вучыць маладых: «Трэба рабіць, як я, ды яшчэ лепш». «Гусарыкі», «Вясюлуха», «Віцебская полька», «Местачковы вальс» — непаўторныя нумары без яго не ўяўляліся. Сакрэт поспеху, лічыць, просты — трэба рабіць сваю работу якасна: «Не проста прыйшоў, адбыў, а адпрацаваў стопрацэнтна, атрымаў задавальненне».

З часу заснавання «Харошак» і загадчык трупы Валянціна Гехт. У яе працоўнай кніжцы — толькі адно месца працы. «Скончыла дзяржаўнае харэаграфічнае вучылішча, якое тады было пры оперным тэатры, і прыйшла сюды», — кажа вае Валянціна Васільеўна. Паспех «Харошак» на працягу 50 гадоў глумачыць так: «Мы няём на сцэне жыццё. Нашы артысты шчырыя, працуюць не найтрана. Гэтым і бяром, што спадабалася ў свой час Ігару Маісееву». Адночы ездзілі са справаздачным канцэртам у Маскву, прадстаўлялі Беларусь. Былі і іншыя майстры мастацтваў краіны. І Маісееў адначасна харэаграфію «Харошак» не падобную на іншыя, згадвае Валянціна Васільеўна: «У нас свой твор. З'явіўся ён дзякуючы мастацкаму кіраўніку Валянціне Гайвой. Гэта яе бацанне». Валянціна Гехт была задзейнічана ва ўсіх праграмах. Першы састаў невялікі: пачыналі з васьмі пар. «Калі стваралі праграму «Беларусы», нас ужо было шмат — каля 30 жанчын і 26 мужчын». Потым прыйшлі маладыя — дапамагалі ім.

І яны цяпер — гонар калектыву, як, напрыклад, саліст Аляксей Анішчук, які ў «Харошках» 15 гадоў. Гэта ён у славу таву «Камарынскай» робіць салты і розныя трукі, скача на руках. «Я люблю трукачыць. Што да тэхнікі, то ў мяне самая складаная: салты, флікі, бедуінскі, свечкі». На пытанне, ці не занадта строга настаўнікі, адказвае: «Хочацца, каб патрабавалі больш — тады працаваць лягчэй. Раслабляцца нельга». Іншы раз ад заўваг можа нарадзіцца крыўда, але танцоры рады прымаць нагрузку:

«Заўвагу табе робяць дзеля твайго ж поспеху». Рознасць пакаленняў працуе станоўча, і Фёдара Балабайку маладыя, у прыватнасці Аляксей, успрымаюць як бацьку: «Фёдар Якаўлевіч пастаянна жартуе, весяліцца, падбадзёрвае. Можа, у гэтым і ёсць сакрэт харошкаўскай згуртаванасці на доўгія гады? «Глядзіш на нашых карыфеяў і радуешся, што ў сваім узросце выходзяць на сцэну і працуюць», — кажа Аляксей.

Фота з архіва БДЗХА «Харошкі»

З любімых яго нумароў — «Дуда», пастаўленая ўс на тэхніцы. Па душы сталі і лірычныя кампазіцыі, у прыватнасці «Сакалінае паляванне», харагоды.

«Харошкі» — адзінае месца працы і заслужанай артысты Беларусі Святланы Кашталапавай-Патаповіч: «Трэба настолькі любіць свой калектыв, якому аддала сэрца, сямейнае жыццё, люблю да харэаграфіі. Хаця мяне запрашаў да сябе Ігар Маісееў», — прызнаецца Святлана Аляксандраўна. «Харошкі» заявілі пра сябе на конкурсе прафесійных калектываў і здзівілі ўсіх, адзначае суразмоўца: «Спаборнічалі дзяржансамбля Сухішвілі-Рамішвілі танца Грузіі, увогуле, усе калектывы з Савецкага Саюза. І нікому не вядомыя «Харошкі», вострым пар. І мы стрэлілі так, што ўразілі ўсіх і занялі першае месца».

Сёння Святлана Аляксандраўна перадае вопыт маладым: «Для мяне галоўнае — фактура. Ёсць, напрыклад, танцоры з фактурай трукачоў, але даводзіцца адкрываць і іншыя грані. Валянціна Іванаўна ставіць геніяльныя пастаноўкі, дзе знаходзіцца месца ўсім: цікавыя карцінкі, абыгроўкі, кадрылі, смешнае. У нас Паша Барадзінчыч невывсокага росту: здаецца, нестандарт, але так упісваецца, такія вобразы выносіць на сцэну... Гэта заслуга балетмайстра. А я намагаюся дасягнуць правільнага выканання рухаў, раскрыць эмоцыі і раблю гэта з вялікай любоўю». Сакрэт поспеху «Харошак», лічыць Святлана Кашталапава, у разнапланавых пастаноўках, а яшчэ — у эмоцыях, якія аддаюць артысты: «На нашых канцэртах усе: бабুলі, дзядулі, маладыя, дзеці — апладзіруюць,

танцуюць, усміхаюцца, а яшчэ кажуць: «Вы нам дапамагаеце жыць»».

Служаць мастацтву ў калектыве не толькі музыканты і танцоўшчыкі, балетмайстры, але і касцюмеры. Наталія Дзямбіцкая працуе з 2000 года: «У нас унікальныя нумары, праграмы з беларускімі вытокамі. Валянціна Іванаўна ездзіла ў экспедыцыі па вёсках і збірала па крупінках народнае багацце. Разынка «Харошак» — жывая музыка, аркестр». Яны гараць справай — гэта відаць па зіхатлівых вачах. «Мы з дзяцінства, уся наша сям'я, любілі «Харошкі» і хадзілі на іх канцэрты, — дзельніца Наталія Дзямбіцкая. — Таму і мой брат Аляксей Ладнеў прыйшоў сюды. Усёй сям'ёй чакалі, калі ён прыедзе з гастроляў. Без яго не абыходзілася ні адной камандзіроўкі». Натхняючыся харошкаўскім вірам творчасці, майстрыча рада рабіць тое, што ёй падабаецца. «А па-іншаму быць не можа, і выпадковых людзей тут няма», — дадае калега Іна Рогана.

Жыццё змянілася, бо я заўсёды марыў стаць артыстам тэатра, і мара ажыццявілася».

Славіцца калектыву тым, што прадстаўляе фонд беларускай культуры і ў мове, і ў касцюмах, і ў танцавальнай лексіцы. Амаль увесь рэпертуар вакальных кампазіцый па-беларуску. Гэтым вельмі ганарыцца вакалістка Марына Анкуда: «Беларуская мова на генетычным узроўні ўспрымаецца на двецца працэнтаў, і я яе вельмі люблю. Калі мы за мяжой, здаецца, беларуская мова быццам гарманізуе душэўны стан — настолькі яна глыбокая, мяккая і добрая». У калектыве Марына з 2015 года. «Той, хто ўбачыў «Харошкі» адзін раз, носіць іх у сэрцы ўсё жыццё, — пераканана яна. — У свой час я ўбачыла ансамбль падчас навучанна ў ўніверсітэце культуры, вельмі ўразілася, і яны сталі пуцяводнай зоркай у маёй творчасці. Сакрэт «Харошак» вельмі просты: трэба быць сумленным. Наша мастацтва сумленнае, адкрытае і нефальшывае».

Публіка ад самых маленькіх да сталых успрымае творчасць калектыву як узор, бо яна якасная, лічыць Марына Анкуда: «Цянь наш жывы гук, аркестр, шыроку па літару музычных інструментаў, тэмбры галасоў, касцюмы...» У гэтым можна было пераканана падчас нядаўніх гастроляў «Харошак» у Парыжы. «Не хапала месца ў зале. Прыйшло б людзей у два разы больш, калі б была магчымасць змясціць усіх. Французы, адчуваўся, разумелі нашу мову», — расказвае другая вакалістка Волга Неўмяржыцкая. Яна ў калектыве з 2010 года. Размеркавалася пасля ўніверсітэта культуры: «Для мяне «Харошкі» — штосьці нерэальнае. Я была шчасліва, калі Валянціна Іванаўна, праслухаўшы мяне, узяла. Яна чалавек з вялікай літары. Захапляюся ёю да гэтага часу. Яе парадзі бяспячэння».

«Каляда».

Спраўды, творчая празорлівасць Валянціны Гайвой адкрыла моцную бакі многіх удзельнікаў калектыву, а іх каля 70. І цяпер яе справу працягвае новы мастацкі кіраўнік Ірына Грушова. «Я 23 гады працавала артысткай балета. На новай пасадзе наперад гляджу з аптымізмам. Шкілька для мяне заўсёды напалову поўная, і я хачу напоўніць яе да краёў, — гаворыць Ірына Грушова. — Мая задача — захаваць усё, што было створана Валянцінай Іванаўнай, прычым максімальна, і набраць новае пакаленне, каб перадаць назапашаны ўмённі і навыкі: як фальклор — з вуснаў у вусны, так і творчы багаж: ад пакалення да пакалення».

У чым поспех «Харошак»? Яны востры ўжо 50 гадоў зберагаюць беларускі генетычны код. Годна мэта, вяртае высылка і служэння сцэне. «Сёння папулярныя сучасны танец, але ён, па сутнасці, паўсюль аднолькавы, — разважае Ірына Грушова. — Калі мы за мяжу прывязём сучасны танец, усе здзіўляцца: а што тут цікавага? А цікавы ж народ, яго характар, яго генетычны код — касцюм, музыка, танец. Пры дапамозе гэтага мы прадстаўляем свае нацыянальныя асаблівасці. У гэтым геній Валянціны Гайвой: хоць яна сама нарадзілася ў Валгаградскай вобласці, у стэпе, дзе руская казацкая культура, ды адчула культуру беларускую, змала вылучыць канцэнтрат і стварыць алмаз».

Хай жа ён зіхаціць новымі гранямі доўгія гады!

Наталія СВЯТЛОВА

Ці ў мове праваслаўя замацуем словы беларускія?

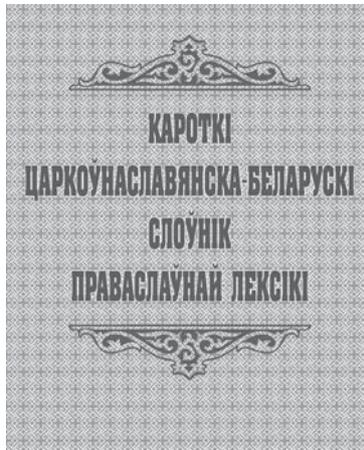
Шаноўныя і дарагія калегі! Просьба да ўсіх успрымаць выказане ў гэтай публікацыі не як папрокі выданню, дарагому мне ўжо больш за сорок гадоў, а тым больш не персанальна аўтарам-калегам, шчырую павагу яким заўжды выказваю (таму, дарэчы, імёны тут не будуць згадвацца). Проста рэгулярнае ўважлівае чытанне лімаўскіх матэрыялаў вымусіла завесці гаворку наконт праблемы, не пабаюся сказаць, татальна пагрозлівай, бо тое, пра што збіраюся гаварыць, на дадзены момант уласціва амаль усім беларускамоўным выданням.

Дзеля канкрэтызацыі прадмета абмеркавання возьмем спачатку сімптаматычны выпадак, калі ў інфармацыі пра аўтарскія настанавы аднаго з мінскіх праваслаўных прыходаў звыклія для ўсіх нас паняцці перакручваюцца, каб было «акурат па-беларуску», аднак выходзіць на каталіцка-польскі лад: «*Плябан Ігар Карасцялеў праводзіць экскурсію для студэнтаў... ()... плябан і протаіерэй*». Прычым усе разумеюць, што гэта не з «жывого» маўлення «людзей простых». Дык нашо ж так пісаць у газеце вядучага ўніверсітэта краіны? (Гл.: *Універсітэт, 19.04.2021. № 6 (2243). С. 6*).

Але, на жаль, падобнае даволі часта сустракаецца і ў штодзённым нашай творчай інтэлігенцыі, перш за ўсё пісьменнікаў. Напрыклад, вось як — быццам бы з удзячнасцю і павагай да праваячага праваслаўнага архіерэя — было ў ім напісана: «...*За гэтую творчую сустрэчу трэба дзякаваць і арыцы-біскупу Гомельскай епархіі Стэфану, пры падтрымцы якога выйшаў зборнік*» (Гл.: *Літаратура і мастацтва, 17.12.2021. С. 7*). За такое тытулаванне можна было і пакрыўдзіцца. Ды яшчэ горш і небяспечней, калі мешаніну моўнай і веравызнаўчай свядомасці навязваюць нашым дзецям, каб яны замест слоў правільных ужывалі крыва перааробленыя, гаворачы і пішучы абраз, а не ікона, анёл, а не ангел, дабрачынны, а не блажэнны, бласлаўленне, а не *благаслаўленне, біскуп, а не епіскап, цынтар, а не паперца*... І нават — няхай даруюць замест святых! — *святаслоўе* замест стараславянскага і рускага *празднісловіе*... (Гл.: *Духовность и патриотизм: факультативные занятия*

«*Основы духовно-нравственной культуры и патриотизма: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения. — Мн., 2021, 2022*). Апошні прыклад асабліва трывожны з-за таго, што ў склад аўтарскага калектыву і рэдакцыйнай групы згаданага дапаможніка ўваходзілі праваслаўныя свяшчэннаслужыцелі...

Рэагуючы на такую, вядомца прыкрыую, сітуацыю з выкарыстаннем беларускамоўнай праваслаўнай лексікі, Беларуская Біблійная Камісія (ББК) падрыхтавала адпаведны слоўнік, які разлічваўся ў першую чаргу на нашых журналістаў, і выдала яго да Дня беларускага пісьменства 2022 года. Звесткі пра ББК варта было б выкласці падрабязней, але гэта, калі спатрэбіцца, ужо іншым разам. Тут і цяпер адзначым толькі тое, што: тры дзесяцігоддзі названая камісія займалася перакладам Свяшчэннага Пісання на беларускую мову, узважаючы кожнае слова, і на падставе гэтага вопыту склала «Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі», прапанаваўшы яго шырокай грамадскасці — спачатку ў царкоўнай перыёдыцы, а затым і асобным выданнем. Дазволю сабе нагадаць, што рэцэнзія на гэты слоўнік была змешчана ў трох перыядычных выданнях рэспублікі, уключаючы «ЛіМ» (Гл. *ЛіМ, 16.09.2022. С. 7*). Па-нармальнаму, не лішняй была б і дыскусія з мэтай паспрыяць асэнсаванню рэальнага стану і перспектывы прысутнасці сучаснай беларускай мовы ў Праваслаўнай Царкве, а таксама ў практыцы іншых канфесій. Між тым на старонках нашага штодзёніка дыскатуваць ніхто не жадаў,

а ўсё далей пайшло так, як было раней. Каб пазбегнуць абвінавачвання ў галаслоўнасці, давайце разам згадаем вядомыя агрэхі ў матэрыялах за мінулы год (памылі вылучым курсівам і падкрэслім; ну а тлумачыць кожны выпадак будзем тады, зноў жа, калі дазваляць умовы):

«...Цыкл, прысвечаны Марыі Егіпецкай, і кампазіцыю «Паходжанне сумленных (?) дрэў Жыватворнага Крыжа...» (Гл. *ЛіМ, 10.03.2023. С. 3*); «*Бласлаўёныя Сожам*» (Гл. *ЛіМ, 23.06.2023. С. 14*); «...У верхнім замку ўзялі мураваную царкву Святога *Міхала*, у Ніжнім — царкву *Звеставання*» (Гл. *ЛіМ, 23.06.2023. С. 15*); «На выстаўцы ў НЦСМ прадстаўлены карціны «Абыванне ног», «Нясенне крыжа», «Апладанне Хрыста. *Палажэнне ў труну*» і «Хрыст у труне»» (Гл. *ЛіМ, 10.11.2023. С. 12*); «Мерапрыемства было арганізавана Брэсцкай епархіяй Беларускай праваслаўнай царквы і праходзіла на базе Свята-*Раства*-Багародзіцкага жаночага манастыра ў Брэсцкай крэпасці» (Гл. *ЛіМ, 16.09.2023. С. 13*); «*Ананас* Філіповіч... Святы Харалампій, *біскуп* Магнезійскі, святыя *верныя* князі

Барыс і Глеб...» (Гл. *ЛіМ, 16.09.2023. С. 13*); «Цэнтральны іконаграфічны вобраз, які прасочваецца ў алтарных палатнах «*Маці Божая з немаўляці Хрыстом*» і «*Святы Юзаф з Хрыстом*» — адлюстраванне ўзору сямейнага жыцця. Пачэснае месца ў экспазіцыі занялі абразы «*Маці Божая Вострабрамская*» і «*Маці Божая Бялыніцкая*» (Гл. *ЛіМ, 22.09.2023. С. 2*); «...у дзень свята Іаана *Палаваска*» (Гл. *ЛіМ, 22.12.2023. С. 15*); «*Ноч перад Раством Хрыстовым*» (Гл. *ЛіМ, 29.12.2023. С. 8*); «*З Калядамі*, са святкамі / Я вас віншую, людзі! / Хай з *Божым Нараджэннем* / Усё ў вас добра будзе!» (Гл. *ЛіМ, 29.12.2023. С. 8*). Паколькі пералік спыняем на тэматычных зусім свежай, то дзеля справядлівасці трэба адзначыць, што ў першым нумары 2024 года тэкст першай старонкі змяшчае тройчы ўжытае правільна, хоць і не зусім прывычна для многіх чытачоў выданні, слова «*Раждзаство*» (Гл. *ЛіМ, 5.01.2024. С. 1*). Зрэшты, і ў некаторых іншых выпадках памылковага слоўжывання ўдавалася пазбягаць, нягледзячы на ранейшы псеўдапурызм — у надрукаваным (афіцыйным) тэксце віншавання Кіраўніца дзяржавы Мітрапаліту Веніяміну захавана так, як і павіна быць: «Мудрае пастырскае слова заўсёды настаўляе вернікаў выбудоваць сваё жыццё ў адпаведнасці з высокімі хрысціянскімі ідэаламі, *благаслаўляе* на стваральную працу, падтрымлівае міжрэлігійны і міжканфесійны дыялог» (Гл. *ЛіМ, 22.09.2023. С. 2*).

Ну а калі працяг заведзенай гаворкі на гэтую тэму ўсё ж такі патрэбен, то выказваем гатоўнасць падзяліцца «саборным» досведам наконт выкарыстання ў сучаснай беларускай мове паняцця і слова «*Раждзаство*» — таго, што календарна для ўсіх блізкае, а вось граматычна для многіх не зусім. У прыватнасці, варта было б паразважаць разам, ці можна, а таксама ці патрэбна замяніць яго «*Калядамі*».

Іван ЧАРОТА,
доктар філалагічных навук, прафесар,
сакратар Беларускай Біблійнай Камісіі

Надзейнае пабрацімства

Навагоднія дні ў казахстанскага часопіса «Простор» святочнымі аказаліся ўдвая. Яго стваральнікі разам з аўтарскім актывам і шматлікімі чытачамі не толькі падводзілі вынікі адыходзячага года. Яны згадвалі 90-гадовую гісторыю выдання, якая пачалася ў снежні 1933 года, і ўсё гэта перыяд часопіс стойка супрацьстаяў выпрабаванням супярэчлівага часу.

Першы нумар часопіса выйшаў пад назвай «Казахстан». Пасля гэта былі «Советская литература Казахстана», «Литературный Казахстан», «Литература и искусство Казахстана», «Советский Казахстан». З 1960 года часопіс атрымаў назву «Простор» і адпавядае ёй у поўнай ступені.

Безумоўна, у першую чаргу варта сказаць пра яго ролю ў літаратурным жыцці самога Казахстана. З першага нумара была паднята планка высокага мастацкага ўзроўню твораў, аўтарамі якіх выступалі вядомыя казахскія пісьменнікі Сакен Сейфулін, Беймбет Майлін, Ільяс Жансугураў, Таіра Жарокава. На яго старонках у рускіх перакладах друкаваліся творы Мухтара Аўэзава, Ільяса

Есенберліна, Сабіта Муканава, Габізде-на Мустафіна. Тут дэбютаваў з вершамі Алякс Сўлейменаў і раманамі Ануар Алімжанаў.

«Простор» — часопіс рускамоўны, і таму палітра імён рускіх літаратараў таксама стала яго ўпрыгажэннем. У розныя часы ў часопісе друкаваліся

творы Ганны Ахматавай, Марыны Цвятаевай, Восіпа Мандэльштама, Барыса Пастэрнака, Андрэя Платонава.

У 1960—1980-я гады «Простор» быў адным з самых папулярных літаратурных выданняў на тэрыторыі былога Савецкага Саюза. Яго наклад пераўраваў 50 тысяч экзэмпляраў, а ў канцы 1980-х дасягнуў нават 160 тысяч.

На юбілейных урачыстасцях саветнік Прэзідэнта Рэспублікі Казахстан Малік Атарбаеў агучыў віншаванне Кіраўніка дзяржавы Касыма Такаева і ўручыў яго рэдактару часопіса Фархату Тамендараву. А некаторыя старэйшыя аўтары «Простора» атрымалі падзякі ад Прэзідэнта Рэспублікі Казахстан.

У гэты дзень згадвалі рэдактараў выдання Івана Шухава, Дзмітрыя Снегіна, Веніяміна Ларына, Генадзя Талмачова, Расціслава Пятрова, Вольгу Шыленка, Валерыя Міхайлава.

«Добраму настрою спрыяла і віншаванне ад Саюза пісьменнікаў Беларусі, — расказвае намеснік рэдактара часопіса, народны пісьменнік Казахстана з беларускімі каранямі Любоў Шашкова. — Нам было прыемна, што ў гэты дзень і нашы беларускія сябры далучыліся да асэнсавання значнасці літаратурнага часопіса на вялікай прасто-ры. Радуюцца надзейнаму літаратурнаму

пабрацімству, якое звязвае пакаленні нашых твораў».

Што гэта менавіта так пацвярджае і тэкст беларускага віншавання:

«Дарагія сябры! Навіна аб 90-годдзі часопіса «Простор» даляцела да Беларусі і шырока абмяркоўваецца ў нашых літаратурных колах. У гэтую дату ўлісваецца велізарная духоўная спадчына, захаваная пакаленнямі стваральнікаў часопіса, у тым ліку, іх лёсы, часам вельмі няпростыя, поўныя трывог і цяжкасцей.

Ды і сам часопіс — гэта свайго роду змагар за веліч мастацкага слова. Насуперак усім перыпетыям часу, ён даказваў сваю здольнасць быць маральным арыенцірам грамадства, адлюстраванне і сам час, стаўшы свайго роду яго летапісам.

Для нас, беларусаў, вельмі дорага гэтае знакавае казахстанскае выданне. У яго гісторыю ўлісаны і беларускія старонкі. Многія аўтары ганарыцца сваімі публікацыямі ў «Простор»». Мы рады быць разам! Праз адлегласці нас яднае стваральнае слова, якое мацуе сяброўства паміж намі, пісьменнікамі, паміж нашымі народамі.

Жадаем вам, дарагія калегі, паважа- ных аўтары часопіса і шматлікія яго чытачы прыемных, хвалюючых сустрэч з новымі нумарамі «Простора»».

Марыя ЛІПЕНЬ

Бурштынавыя кроплі

Напрыканцы 1986 года маёй сям'і з чатырох чалавек Літфонд выдзеліў новую трохпакаёвую кватэру ў мікрараёне Вясянянка. Калі мы перасяліліся, узнікла праблема. Наша Юля вучылася тады ў 1 класе школы № 108, што знаходзілася на вуліцы Мендзялеева. Гэта быў адзін клас, дзе навучанне вялося на роднай мове. Адлегласць вырасла ў два разы, раніцай цяжка было сесці ў аўтобус ці тралейбус.

Вясной мая жонка Марыя ўбачыла аб'яву: калі будучы заявы бацькоў, у Вясянянцы адкрыецца першы беларускі клас. Я вырашыў высветліць, колькі неабходна сабраць заяў. Дырэктар у кабінце не застаў, затое пагаманіў з завучам — мажнай дзелавай кабетаў перадпенсійнага ўзросту. Я папрасіў адрасы заўтрашніх першакласнікаў.

— Навошта? — насцярожылася начальніца. — Я не маю права, мы самі зробім апытанне.

А праз некалькі дзён у наш лімаўскі пакой заглянуў Анатоль Клышка, які працаваў у рэдакцыі «Польмя». Я сказаў, што хачу падняць тыраж яго публікацыі «Буквара» і дадаў:

— Праўда, ёсць завадка...
— Якая? — спытаў Анатоль Канстанцінавіч.

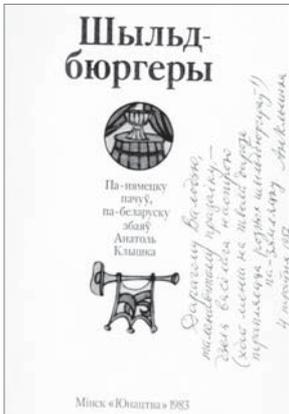
— Завучыха не дала мне адрасы, дзе жывуць дзеці.

— Не адступай, — прашапялявіў Анатоль Канстанцінавіч, — цвердалобых цяжка пераканаць...

Ён выйшаў на калідор, але хутка вярнуўся, паклаў на мой стол кнігу з вясылым малюнкам на вокладцы. На рабым парсочку ехаў блазен, трымаючы над галавой штандар. Кніга называлася «Шыльдбургеры», на тытульнай паліцы пазначана: «Па-нямецку пачуў, па-беларуску збаяў Анатоль Клышка». Побач стаяў аўтограф, напісаны прыгожым настаўніцкім почыркам: «Дарагому Валодзьку, таленавітаму прасяіку, — дзеля вясылага настрою (хай менш на тваёй дарозе трапляецца розных шыльдбургераў!) Па-зямялячку Ан. Клышка. 4 траўня 1987 г.»

— На свеце заўсёды хапала дуронікаў, — падміргнуў мне змяляк, — ад іх дурноцыя нават разумны павесіць нос.

А ў прадмове да «Шыльдбургераў» ён патлумачыў: «Гэтыя гісторыі вучаць шанаваць розум, паказваючы, да чаго даходзіць людзі, калі яны адвучваюцца самастойна думаць, калі паддаюцца хоць бы якой агульнай дурноце, прывыкаючы да яе, а дабрабыт і спакой ставяць вышэй за ўсё...»

Летам мы з сябрамі абышлі дзесяткі кватэр і нам удалося арганізаваць беларускі клас, у якім займаліся трынаццаць вучняў. На наступны год адкрыўся яшчэ адзін першы клас, на трэці год — таксама...

Памятаю, як на свяце «Буквара» аўтар загадваў першакласнікам загадкі.

* Працяг. Пачатак у № 2 за 2024 год.

У мяне ёсць здымак, дзе мы сфатаграфаваліся перад класнай дошкай, на якой вялікімі літарамі напісана: «МІР. МАМА. РАДЗІМА».

Восенню 1987 года лімаўскі шэф Анатоль Ільч Вярцінскі накіраваў мяне на курсы павышэння кваліфікацыі ідэалагічных кадраў у Рэспубліканскую партыйную школу, хоць я не насіў каля сэрца партыйнага білета.

Трапілі на курсы разам з Янкам Саламевічам, які загадваў рэдакцыяй у выдавецтве БелСЭ. Мы землякі, абодва паходзім са Слонімсчыны. У маёй дамашняй бібліятэцы быў яго «Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў», а таксама кніжка дзіцячых скоратовак — «Мама Мышка сушыла шышкі», аздоблена прыгожымі ілюстрацыямі мастачкі Таццяны Беразенскай.

Іван Уладзіміравіч спытаў, над чым я працую, што цікавае прачытаў. Я сказаў, што нядаўна запісаўся ў бібліятэку Акадэміі навук, хачу пагартаць «Нашу Ніву» і нечакана пачуў:

— У мяне ёсць амаль усе гадавікі, магу пазычыць на пару тыдняў.

Праз тыдзень я вярнуўся дамоў з «нашаніўскімі» падшыўкамі. Сапраўды, ажно страпанулася сэрца, калі на пажоўклых старонках знайшоў весткі пра свае родных Кастровічы:

«З Кастравіцкай вол. Слонімска пав. пішуч. Ужо глядзява мужыком у вочы голад. Цэна на хлеб вельмі паднялася: заработкаў німа. Па вёсках людзі надта хварэюць на тыфус. Ратунку ніякога німа. Фэльчары аб гэтым не даносіць доктарам, каб не прыйшлося ездзіць да хворых». («Наша Ніва», № 10, 9/22/ марта 1907 г.)

«З Кастравіцкай вол. Слонімскага везда. Нашы мужыкі калісь думалі, што несправядліваць па валасных судах пануе дзеля таго, што судзіць не палучаюць пенсіі. Прыйшоў час, што прыказалі даць суддзям пенсію, а крыўды ня толькі ня выявілі, але нават не паменшылі. Усё-такі праўда ляжыць у той самай кішэні, гдзе і грошы». («Наша Ніва», № 14, 6/19/ апырыля 1907 г.)

Аўтарам допісаў быў Міхалка Берабендзя. Я пацкавіўся, чый гэты псеўданім. — Настаўніка Міхаса Рамановіча, — сказаў Іван Уладзіміравіч. — Нарадзіўся ён у 1850 годзе, а больш я нічога аб ім не ведаю...

Аднойчы ў аўдыторыю, дзе мы займаліся, заявіўся Савелій Паўлаў — загадчык аддзела прапаганды ЦК КПБ, які ваўкавата зіркаў на ўсіх спадліба. У лекцыі ён прывёў прыклад, які савецкім людзям навязваюцца чужыя ідэалы. Аказалася, рэдакцыя «ЛіМа» клапоціцца пра кацёлы і такім чынам прапаведуе каталіцызм.

Месяц таму ў нашай газеце было апублікавана пісьмо з мястэчка Краснае, што пад Маладзечна. Чытач абураўся на так званыя горныя турыстаў, якія аблюбоўвалі для рэзніровак сцены мясцовага храма. Прамаўчаць — сябе не паважаць.

— «ЛіМ» не прапаведуе каталіцызм, — запярэчыў я лектара, — а дбае пра захаванне архітэктурных помнікаў.

Заканчэнне курсаў мы адзначылі ў бары, непадалёк ад партыйнай школы. Янка Саламевіч дастаў з партфеля і ўручыў мне «Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў». Я сказаў, што маю такія даведнікі.

— Гэта імянное выданне, — патлумачыў аўтар, — а свой падары каму-небудзь на дзень нараджэння...

На тытульнай старонцы быў дарчы надпіс: «Валодзьку Ягоўдзіку з пажаданнем быць заўсёды такім, як дасюль, сынам свайго народа, жадаючы здароўя, творчых поспехаў, усяго самага светлага — Янка Саламевіч. 30. 10. 1987.»

Нягледзячы на цяжкую хваробу, Іван Уладзіміравіч паспеў падрыхтаваць да друку двухтомны «Слоўнік беларускіх псеўданімаў» — сваю галоўную кнігу. Яна засталася ў рукапісе, але калісьці абавязкова ўбачыць свет.

«Лімаўскі» аддзел тэатра, музыкі і кіно, якім амаль два дзесяцігоддзі кіраваў Барыс Бур'ян, быў побач з рэдакцыямі часопісаў «Польмя» і «Беларусь». У даваенны час Барыс Іванавіч служыў у расійскіх тэатрах, потым ваяваў. Ён выдаў некалькі апавесцей, нарысаў пра майстроў сцэны, перакладаў на рускую мову беларускую прозу. З ім сябраваў Аляксей Пісьмянкоў, якога «палымянцы» пераманілі з «ЛіМа» ў свой аддзел навукі і мастацтва. Бывала, Пісьмянкоў зазірне ў мой кабінет і махае рукой:

— Давай пагамонім з Бур'янам!..

Адразу пасля вайны Барыс Іванавіч быў карэспандэнтам БелТА. Я запамніў расповед, як летам 1946 года яго паслалі ў Белаўжскую пушчу. Там адкрыўся зубрапітомнік, куды з Польшчы прывезлі зубра Пуцінала і дзвюх зубрыц — Кулю і Пурпуру.

Мы абмяркоўвалі свежыя публікацыі, тэатральныя прэмеры. Неяк у размове Барыс Іванавіч прыгадаў Валянціна Таўлая. Ён асабіста быў знаёмы з пэтам, які заўчасна памёр у красавіку 1947 года. Я сказаў, што рэвалюцыйная пазыя застанецца толькі ў гісторыі літаратуры, бо не выклікае водгук у сучаснага чытача.

— Ты памыляешся, — запярэчыў Бур'ян. — Таўлай выдатны лірык, майстар гукавай экспрэсіі, метафарычнай старапы. Паслухай, як здорава гучыць:

Глядзі ў ваўчок як дзень, так ноч, — не ўбачыш, чорт зірматы, што я зайзята і даўно што вершам краты.

Атрымаўшы пенсію, Барыс Іванавіч пакінуў аддзел на дасведчаную ў тэатральна-мастацкіх справах Святлану Берасцену. Потым ён перадаў мне сваю новую кнігу «Толькі надпіс...» з творчымі партрэтамі Міхаса Лынькова і Пімена Панчанка, Аркадзя Куляшова і Заіра Азгура, Валянціна Таўлая і Варлена Бечыка. На першай старонцы быў аўтограф: «Валодзьку, ёсць у тваім таленце дзівоснае спалучэнне рамантычнай і нават казачнай акрыленасці з вельмі змяной цвярозасцю, і гэта варта захоўваць у тым суладдзі, што дала табе прырода. Дык жа захоўвай на карысць Хараства! Барыс Бур'ян. 23. VI. 88 г.»

Мы доўга не бачыліся, пакуль выпадакова не сустрэліся ў кнігарні. Я пачуў, як за спінай стукне кіёчак. Азірнуўшыся, адразу пазнаў знаёмую постаць з лыжнай палкай у руцэ.

— Валодзька, ці добра беге тваё пяро? — спытаў Барыс Іванавіч.

— Не надта, бо заняты чужымі опусамі...

— А я цябе помню маладзённым. Не дэлыньвай, прывязьжана да стала!

— Як вы пачуваеце сябе, дзядзька Барыс?

— Па ўзросце, браце, па ўзросце... Летась размяняў дзвяты дзяткак.

Мы паразмаўлялі хвілін пяць. Потым ён купіў адрыўны календар «Родны край» і падаўся да выхду, звонка па стукваючы кіёчкам.

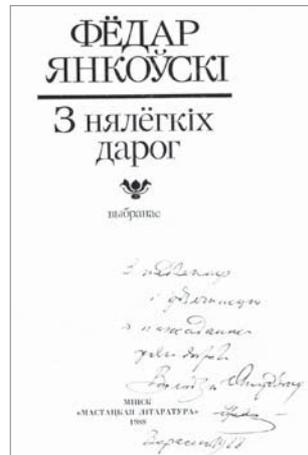
Так павялося з 70-х, яшчэ студэнцкіх гадоў. Калі выпадала вольная хвіліна, я наведваўся ў кніжны магазін, дзе працаваў букністычны аддзел. Адна такая кнігарня была на праспекце, непадалёк ад ЦУМа, другая на Камсамольскай вуліцы, цяпер там крама моднага адзення. Пазней, у сярэдзіне 80-х гадоў, у Траецкім прадмесці адкрыўся букністычны «Вянок».

Мяне цікавілі прыжыццёвыя выданні Буніна або Купрына. Іх можна было набыць, адшкадаваўшы пяць ці дзесяць рублёў са стыпендыі. Беларуская літаратура, прынамсі нашаніўскай пары, траплялася рэдка і каштавала значна даражэй.

Міналі гады, звычка засталася. Аднойчы, заглянуўшы ў «Вянок», убачыў на паліцы кнігу Янкі Брыля «Акраец хлеба» з прыгожай супервокладкай. Разгарнуў і не паверыў вачам: на тытульнай старонцы быў дарчы надпіс, які пачынаўся словамі: «Дарагому другу Федзю Янкоўскаму...»

Зразумела, Фёдар Міхайлавіч не прамыяў бы такі падарунак на грашовую паперку. Як жа ён апынуўся на гэтай паліцы?

Я набыў кнігу, але ніяк не мог адважыцца пазваніць. Прафесар, доктар навук, аўтар шматлікіх мовазнаўчых кніг... Як ён зрэагуе на такі фокус? І ўсё-ткі набраў хатні нумар.

— Адзін малады пісьменнік папрасіў перадаць вам яго кнігу. Калі будзеце паблізу, зазірніце да нас.

— Добра, — пачулася ў адказ, — я акурат збіраўся да палымянцаў.

Неўзабаве Фёдар Міхайлавіч завітаў у рэдакцыю. Невысокай, з кустыстымі бровамі, чорнымі валасамі, кранутымі сівізнай. Я дастаў з шуфляды «Акраец хлеба». Ubачыўшы аўтограф, ён паківаў галавой:

— На пярэбарах у новую кватэру я наняў двух грузчыкаў. Відаць, гэта былі Янкавы чытачы...

І, паклаўшы ў партфель кнігу, дастаў адтуль іншую, значна большую, з вокладкай, абцягнутай шэрай, бышчам дамацканай, тканінай. Прысеў за стол, узяў ручку, усміхнуўся:

— Я таксама малады пісьменнік. Мне было за пяцьдзяткаў з гакама, калі выдаў першы зборнік абразкоў.

Кніга выбраных твораў «3 нялёгкіх дарог» убачыла свет да 70-годдзя аўтара. На маім экзэмпляры ёсць аўтограф, напісаны дробнымі, які зярнятыкі, літарамі: «З пазыкаю і ўдзячнасцю з пажаданнем усяго добрага Валодзьку Ягоўдзіку. Фёдар Янкоўскі. Верасень 1988 г.» Яго абразкі і апаўданні — нібыта камертон, па якім я правяраю сябе, калі спрабую штосці сказаць.

«Я пішу. Але пакрысе і не спынаючыся. На паперу кладу радасць маю. Кладу і боль мой. Перажытае. Не спынаюся прыдумляць...»

Уладзімір ЯГОЎДЗІК

Новы погляд на звычайнае

Анімалістычнае мастацтва нязменна выклікае вялікую цікавасць у гледачоў. У аматараў гэтага жанру яшчэ ёсць магчымасць наведаць праект «ZOOART», які сабраў значную калекцыю анімалістычных твораў у прасторы адной галерэі.

Кацярына Свірыд «Каток ды клубок».

Выстаўка падрыхтавана куратарамі, членамі секцыі дэкаратыўнага мастацтва Беларускага саюза мастакоў Ганнай Амбросавай і Вольгай Сямашка. Мэта праекта — пазнаёміць з новым бачаннем анімалістычнай тэматыкі ў сучасным беларускім мастацтве, прадставіць творцаў і іх творы, зробленыя ў розных тэхніках і матэрыялах.

Гэты жанр нагадвае аб сувязі з прыродай. Анімалістыка дае магчымасць творцу паглядзець на прыроду з іншага боку і ў яе адвечным і бясконцым руху знайсці спакой. Чалавек, які доўгі час лічыць сябе вышэйшай істотай на планеце, зноў вяртаецца да вытокаў і захапляецца разнастайнасцю жывёльнага свету.

Прадстаўлены работы 44 беларускіх творцаў, сярод якіх члены Беларускага саюза мастакоў, а таксама студэнты і выпускнікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Тут творы Лявона Трацэўскага, Аляксандра Трускоўскага, Ліліі Нішчык, Максіма Калтыгіна, Валянціны Іваньковай і іншых.

Галерэя падзелена на пяць тэматычных зон, дзе можна ўбачыць розныя скульптуры жывёл у адпаведнасці з іх асяроддзем. Так, адна зала цалкам прысвечана марской тэматыцы: тут рознакаляровыя выявы рыб, медуз і іншых насельнікаў акіяна, зробленыя пераважна са шкла і каменю.

У другой зале — разнастайныя насякомыя і паўзуны, а таксама фантастычныя істоты з дрэва, бронзы, гліны і шмотавай масы. Асобныя залы прысвечаны птушкам, хатнім і дзікім жывёлам з фарфору, шмотавай масы, дрэва...

Праект «ZOOART» уражае разнастайнасцю форм і дае магчымасць па-новаму зірнуць на наваколны свет. Тое, што ў паўсядзённым жыцці здаецца звычайным, у мастацкай інтэрпрэтацыі набывае каштоўнасць і новы сэнс.

Жанна Марозава «Мауклівасіц».

Максім Калтыгін «Істота 1.».

Яўген Адзіночанка «Сустрача».

Лілія Нішчык «Ігуана».

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

звратная сувязь

Зіма раскрыла снежныя абдымкі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачь літаратурна-мастацкай і пазнавальнай перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». Гэтым разам пісьменнік распавядае пра Геннадзя Бураўкіна. У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» — сустрэча з крывануцам з Віцебска, кандыдатам гістарычных навук Мікалаем Піваварам.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — радыёкампзіцыя па творы Льва Талстога «Крэйдэрава саната» (у выкананні Уладзіміра Рагаўцова).

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Канстанціі Буйло ў выкананні Маргарыты Захары.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штогвечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

22 студзеня — у кнігарню «Кніжны клуб пісьменнікаў» (вул. Кісялёва, 4) на творчую сустрэчу Міхася Пазнякова з юнымі чытачамі. Пачатак у 12.00.

23 студзеня — на літаратурную сустрэчу «Зімовае чараўніцтва» ў клубе «Азарэнне» пры Дзяржаўнай установе «Гэртытарыяльны цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Савецкага раёна г. Мінска» (вул. Казлова, 2). Пачатак у 17.30.

25 студзеня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» (вул. Рафіева, 7). Госць — Уладзімір Мазго. Пачатак у 11.00.

25 студзеня — у публічную бібліятэку № 1 імя Л. М. Талстога (вул. Маскоўская, 18) на адкрыццё выстаўкі мастацкіх работ вучняў гімназіі № 75 г. Мінска паводле вершаў Міхася Пазнякова. Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviadzda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviadzda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасныя льготны.

Распавяданне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 18.01.2024 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 793

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 144
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзнуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

